

עומק הדף

דף יז

תוכן

- א. אם צריכים העדים להסתכל בפני הכלה כדי להכיר אותה
- ב. הטעם דמעבירין את המת מלפני הכלה
- ג. מעלת 'מאן דקרי ותני'
- ד. סברת האומרים מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה

(א) אם צריכים העדים להסתכל בפני הכלה כדי להכיר אותה

- א. הגמ' מביאה בשם ר' יונתן, דמותר להסתכל בפני כלה כל ימי השבעה ברכות, כדי לחבבה על בעלה, [וברש"י פירש, דכשרואה החתן שהכל מסתכלים בפני הכלה, נכנס יופיה בלבן]. אך מסיק הגמ', דלית הלכתא כוותיה דר' יונתן.
- ב. הרא"ש (סי' ג) הביא, ד"א דאע"פ דלית הלכתא כר' יונתן, היינו לגבי ימי השבעה ברכות, אבל ביום החופה מותר להסתכל בפני הכלה, שזהו עיקר החיוב אצל בעלה. ומביא ראיה, שאם אין העדים מסתכלים בפני הכלה, מי יעיד שיצתה בהינומא. ובשיט"מ (ד"ה וז"ל תלמידי ר"י) הביא בשם הרמ"ה לתרץ, דדוקא הסתכלות אסורה, אבל ראיה בעלמא מותרת, והעדים צריכים רק ראיה. [אמנם עי' בספר הערות להגרי"ש אלישיב דלא די בראיה בעלמא, אלא צריך ראיה כזו שיוכלו העדים להכיר אותה ולהעיד שזו היא האשה שיצתה בהינומא].
- ג. בספר הערות וציונים (ד"ה מותר) דייק מדברי הרא"ש והרמ"ה, שדנו רק לגבי עדי הינומא, אבל לא העירו כלל שצריכים העדים להסתכל בפני הכלה כדי להיות עדי קידושין. ומבואר דסוברים שעדי קידושין אינם צריכים להכיר הכלה.
- ד. ונחלקו בזה הפוסקים. בפתחי תשובה (אהע"ז סי' לא ס"ק ה) הביא, שהמבי"ט (שו"ת, ח"א סי' רכו) כתב, שאם פני הכלה מכוסה בשעת הקידושין, ואין העדים מכירים הכלה, הוי כמקדש בלא עדים וליכא קידושין כלל, אולם המהרי"ט חולק על אביו המבי"ט, וכתב שאין העדים צריכים להכיר הכלה, אלא די במה שהם רואים שיש כאן מעשה קידושין בין איש ואשה. [ובספר הערות (שם) כתב, שלמעשה יש להחמיר שיראו העדים פני הכלה].
- ה. נמצא, דהרא"ש והרמ"ה סוברים שיש לחלק בזה בין עדי קידושין לבין עדי הינומא, דעדי קידושין א"צ להכיר הכלה, וממילא א"צ להסתכל בפניה, משום **שעיקר העדות היא על מעשה הקידושין**, אך עדי הינומא צריכים להכיר הכלה, משום **שעיקר העדות היא על אשה זו שהיא בתולה**.

(ב) בטעם דמעבירין את המת מלפני הכלה

- א. הגמ' מביאה מברייטא, 'מעבירין את המת מלפני כלה'. והציוור מבואר ברש"י (ד"ה מעבירין), כשכלה יוצאה מבית אביה לבית חתונתה, ונושאת מת יוצאים, ואין רוצים להתערב, מעבירין את המת דרך אחרת.
- ב. בשימ"ק (ד"ה וכתב הרמב"ן) הביא בשם הרמב"ן לבאר הטעם דמעבירין המת מלפני הכלה עפ"י הא דאיתא במסכת שמחת (פי"א), 'המת והכלה, הכלה קודמת, שזה כבוד המתים וזה כבוד החיים'. הרי דכלה קודמת למת משום **שכבוד החיים עדיף מכבוד המתים**.
- ג. הלחם משנה הביא יסוד זה כדי ליישב דברי הרמב"ם התמוהים. דהרמב"ם (הל' אבל פי"ד ה"ח) פסק, 'מי שהיה לפניו מת וכלה, מניח את הכלה ומתעסק עם המת', והקשה הלח"מ, שלכאור' דבריו נסתרים מסוגיא דידן דכבוד הכלה עדיף מכבוד המת. ותירץ, דבסוגיין הוא ענין של כבוד, מי ילך ראשונה, ובזה כבוד החיים עדיף, אבל הרמב"ם מיירי לגבי צרכי המת, ובזה קיום מצות צרכי המת עדיף מקיום מצות הכנסת כלה.
- ד. ולפי"ז מובנים דברי הרמב"ן המובאים בטור (יו"ד סי' שס), שמי שיש בפניו ניחום אבלים ושמחת כלה, ניחום אבלים קודם. ולכאור' קשה מבסוגיין דמבואר דכבוד הכלה עדיף מכבוד המת. אך להנ"ל אתי שפיר, דיש לחלק בין ניחום אבלים לבין לויית המת, דלויית המת היא רק כבוד המת, אבל ניחום אבלים הוא גם כבוד האבל עצמו, ולא רק כבוד המת, ונמצא שניחום אבלים הוא גם כבוד החיים, ולכך עדיף מכבוד הכלה.
- ה. אולם בתוס' (ד"ה ת"ר) מובא בשם הראב"ה, שאם יש אבל וחתן בבית הכנסת, החתן יוצא תחלה ואח"כ יוצא האבל, דכבוד החתן קודם לכבוד האבל, ע"כ. ומבואר דס"ל להראב"ה שאין לחלק בין כבודו של המת עצמו לבין כבודם של האבלים, אלא בכל אופן כבוד הכלה עדיף, ודלא כהרמב"ן הנ"ל. ולכאור' מבואר דלא ס"ל להראב"ה כיסוד הנ"ל, דכבוד הכלה עדיף מכבוד המת משום דכבוד החיים עדיף מכבוד המתים. וצ"ע.

ג) מעלת 'מאן דקרי ותני'

- א. הגמ' מביאה, דר' יהודה בר' אלעאי היה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת, ומבארת הגמ', דהיינו כשאין שם כל צרכו של המת, ומביאה הגמ' פלוגתת אמוראים לגבי מה נקרא 'כל צרכו', ולבסוף אומרת הגמ', דכל זה היינו 'למאן דקרי ותני', דהיינו שלמד מקרא ומשנה. [ועי' ברא"ש (סי' ה) שהביא מחלוקת הראשונים אם יש חיוב גמור ללוות המת כל זמן שאין לו כל צרכו, או שאינו אלא רשות, והחידוש הוא שאי"ז מיקרי ביטול תורה].
- ב. ברש"י (ד"ה לית) הביא בשם שאלתות דרב אחאי, דלמאן דלא קרי ולא תני אין מבטלין אם יש לו מתעסקין כדי קבורה בעלמא. וברמב"ן הביא בשם ר' נטרונאי גאון, דלמאן דלא קרי ולא תני בעינן עשרה. והרמב"ן ביאר טעמו, שזהו כדי צרכו של המת לגבי אמירת קדיש, ושורה, וברכת אבלים.
- ג. הרא"ש (סי' ו) הביא מחלוקת הראשונים לגבי אשה, דיי"א דדינה כמאן דלא קרי ולא תני, דהא לא למדה תורה, אולם יש חולקים וסוברים שדינה כמאן דקרי ותני. וביאר הרא"ש טעם לשיטה שניה, דאשה לא נצטוית ללמוד. ובשי"מ"ק (ד"ה ובאשה) הביא סברא זו בשם תלמידי ר"י ביתר ביאור, דאיש שהוא מצווה ללמוד, אם לא למד סגי ליה ביי, אבל באשה שאינה מצווה לקרות, אין בכך כלום, ואין לפחות משיעור מאן דקרי ותני.
- ד. ולכא' י"ל, דיסוד המחלוקת הוא, דנחלקו אם יש מעלה מיוחדת למאן דקרי ותני משום כבוד התורה, או דאין לו מעלה מיוחדת, אלא אדרבה, מאן דלא קרי ותני א"צ לכבדו כראוי משום שלא קיים מצות השי"ת כראוי. דדעת האומרים דאשה כמאן דלא קרי ותני היא, דיש לכבד מאן דקרי ותני משום כבוד התורה, והרי באשה לא שייך זה, אולם החולקים סוברים, דמאן דלא קרי ותני א"צ לכבדו משום שלא קיים מצות השי"ת כראוי, וא"כ באשה דאינה מחוייבת ללמוד, דינה כמאן דקרי ותני.
- ה. והנה הרא"ש (שם) הביא עוד טעם לשיטת הסוברים דאשה דינה כמאן דקרי ותני, משום שמשגחת על לימוד בעלה ובניה. וביים של שלמה (סי' ה) כתב, דלפי"ז נראה דזהו דוקא באשת ת"ח [וה"ה אמו של ת"ח] שהוא קרי ותני, אבל באשה אחרת לא, דלא עדיפא מבעלה. ולפי טעם זה יוצא, דגם לפי שיטה זו עיקר מעלת מאן דקרי ותני היא משום כבוד התורה, אלא דס"ל דגם באשת ת"ח יש לכבדה משום כבוד התורה.

ד) סברת האומרים מחאה שלא בפניו לא היא מחאה

- א. הגמ' מסתפקת, אם מחאה שלא בפניו היא מחאה או לא היא מחאה, ומסיק הגמ', דקיי"ל מחאה שלא בפניו היא מחאה. וברש"י (ד"ה היא) מבואר דדעת הסוברים היא מחאה היא, שיש לסמוך ששמע המחזיק מחאתו, והו"ל לאזדהורי בשטריה. [ולכא' משמע שאם ידוע שלא נשמע מחאתו במקומו של המחזיק, לא היא מחאה, אולם ברא"ש (ב"ב ג.) כתב דאפילו ידעין ודאי שלא נאמר המחאה לשום אדם היא מחאה, דהא מיחה כמו שתקנו חכמים].
- ב. וכנראה דעת הסוברים דלא היא מחאה היא, דאין לסמוך על זה שישמע המחזיק, וממילא אין מחאתו כלום, דאפשר שלא ישמע המחזיק במחאתו, ולא יזדהר בשטריה. והרא"ש ותלמידי רבינו יונה בב"ב (ל.) כתבו לדייק, דלא נחלקו אלא לגבי המחאה, דיי"א דאינה מחאה משום שאינה נשמעת, אבל לכולי עלמא החזקה עצמה נשמעת גם שלא במקומה. [אולם הרמב"ם (הל' טו"נ פי"א ה"ב) כתב דיכול הבעלים לומר שלא שמע את החזקה].
- ג. יש להקשות, מה היא הסברא לומר שמחאה שלא בפניו לא היא מחאה, וממילא חזקת המחזיק אינה כלום, והא אדרבה, אם מחאה שלא בפניו אינה מחאה, א"כ לכא' צריך הבעלים לבא לעירו כדי למחות בפני המחזיק.
- ד. ולכא' דבר זה תלוי במחלוקת ראשונים. דהקצוה"ח (סי' קמ"ס"ב) הביא שנחלקו הראשונים בעיקר היסוד דחזקת ג' שנים. דעת הרמב"ן (ב"ב מב.) היא שעיקר החזקה היא דמדלא מיחה הבעלים ג' שנים הרי זה ראייה שמכר השדה, אלא דאיכא ריעותא דיאמר לו אחוי שטרך, וע"ז אמרי' אין אדם שומר שטרו יותר מג' שנים. אולם דעת הרמב"ם (טו"נ פי"א ה"ב) היא דכיון דאין אדם יכול לשמור שטרו יותר מג' שנים, תקנו חכמים שלאחר ג' שנים השדה שלו, אלא שיכול למחות, ואם לא מוחה איהו הוא דאפסיד אנפשיה.
- ה. ומעתה, לדעת הרמב"ן מובן, דאם מחאה שלא בפניו אינה מחאה, ליכא להביא ראייה דמכר השדה מזה שלא בא הבעלים לעירו כדי למחות. אך לדעת הרמב"ם, למה לא מוטל על הבעלים לבא לעירו כדי למחות. ובספר הערות (ד"ה ואי קסבר) תירץ, דאפשר שבזמן חז"ל היתה טרחה גדולה ליסע מעיר לעיר, ולא חייבוהו חכמים לעשות כן כדי למחות.

דף יז

יסוד מחלוקת ב"ה וב"ש אם מותר לומר 'כלה נאה וחסודה'

גמרא:

ת"ר כיצד מרקדין לפני הכלה ב"ש
אומרים כלה כמות שהיא וב"ה אומרים
כלה נאה וחסודה וכו'

תמצית הסוגיא:

הגמ' מביאה מחלוקת בין בית שמאי ובית הלל, דבית הלל סוברים דמותר לשבח כלה ולומר שהיא 'כלה נאה וחסודה' אע"פ שיש בה מומין, אבל בית שמאי חולקים וסוברים שאסור לומר כן משום איסור מדבר שקר תרחק, אלא צריך לשבחה כמות שהיא ולא יותר מזה. וב"ה טענו לב"ש, הרי אם לקח אדם מקח חדש מן השוק, בודאי מותר לשבח המקח בפניו, וא"כ ה"ה לגבי כלה.

וצריך עיון, מהו טעמו של ב"ה להתיר לומר 'כלה נאה וחסודה' אם זה אינו אמת, ואמאי לא חששו לאיסור מדבר שקר תרחק. ועוד צ"ב, מה היא השקלא וטריא בין ב"ה וב"ש, שב"ה הביאו ראיה לדבריהם ממי שקונה מקח מן השוק, דמה רצו ב"ה להוכיח מזה, ומה היא תשובתם של ב"ש לטענה זו.

הראשונים והאחרונים האריכו בזה, ומדבריהם יוצא ד' מהלכים בביאור הסוגיא. ויש בזה כמה יסודות חשובות באיסור מדבר שקר תרחק.

תמצית מראי מקומות

הקושיא

א. תוס' ד"ה ישבחנו

כתבו, דטעמם דבית שמאי הוא, דאע"פ שראוי לשבח מקחו של אדם, וכן כלתו של אדם, מ"מ אין להם לחכמים לתקן לומר שקר, דהתורה אמרה מדבר שקר תרחק.

ויש לעיין, מה היא סברת בית הלל להקל בזה, והא גם ב"ה מודו לאיסור מדבר שקר תרחק. גם יש לעיין, מה היא השקלא וטריא בין ב"ה וב"ש לגבי לשבח מקח, מה רוצים ב"ה להוכיח מזה, ומה היא תשובתם של ב"ש. ומצינו ד' מהלכים בזה.

מהלך א. אין זה שקר כלל

ב. הגהות היעב"ץ לתוס' ד"ה ישבחנו

ביאר שיטת ב"ה, דאין כאן שקר כלל, משום שמאחר שאדם זה נשא אשה זו, הרי בודאי בדקה קודם, ונשאה חן בעיניו, ולכך אפילו היו בה הרבה מומין, מ"מ אצל הבעל היא כלה נאה וחסודה.

וכן ביאר המהרש"א (ח"א טז): בשיטת ב"ה, והוסיף, שמה שהביאו ב"ה ממקח, הכוונה, דכמו שלגבי אדם שקנה מקח, אין זה שקר לשבח את המקח אע"פ שיש בו דבר רע, שהרי בעיניו הוא דבר טוב, ה"ה לגבי כלה, אי"ז שקר כלל לשבחה בפני החתן.

ג. ט"ז אהע"ז סי' סה ס"ק א

ביאר ג"כ שיטת ב"ה כדברי האחרונים הנ"ל, וביאר המחלוקת בין ב"ה וב"ש, דב"ש סוברים, דמ"מ נחשב שקר, כיון ששאר בני אדם לא יבינו ששבח זה הוא אמת רק בעיני החתן, ויסברו שכן הוא האמת. וב"ה סוברים, שכולם יבינו שהוא משבח הכלה רק כפי עיני החתן, שהרי ידוע שכן הוא מנהג העולם.

מהלך ב. יש לפרש דבריו באופן אמת

ד. פרישה סי' סה ס"ק א

ביאר שיטת ב"ה, דאין שבח זה מיקרי שקר גמור, משום שיכול לפרש דבריו באופן שהוא אמת, וכגון דמה שאמר כלה 'נאה', יש לפרש, דהיינו שהיא נאה במעשים.

ה. ח"י חת"ס ד"ה וב"ה

ביאר שיטת ב"ה כדברי הפרישה, וכתב לבאר שיטת ב"ש, דסוברים דגם זה נכלל באיסור מדבר שקר תרחק, משום

שהשומעים יבינו שכוונתו שכלה זו היא נאה ממש, ולא רק במעשים, והרי יסוד האיסור של מדבר שקר תרחק אינו אמירת שקר, אלא אמירת דבר שבני אדם יבינו דבר שקר, שהרי כתיב 'מדבר שקר תרחק' ולא כתיב 'לא תדבר שקר', והיינו שהמצוה היא להתרחק מכל דבר שנשמע ממנו דבר שקר. [ועיי"ש שביאר תשובת ב"ה לזה].

מהלך ג. מותר לשנות מפני השלום

ו. ריטב"א ד"ה

כתב, שטעמו של ב"ה הוא, שאע"פ שיש כאן שקר, מ"מ מותר משום שמותר לשנות מפני השלום.

וכן מצינו היתר זה ביבמות (סה:), 'וא"ר אילעא משום ר' אלעזר בר' שמעון מותר לו לאדם לשנות בדבר השלום', ומביאה הגמ', דאף הקב"ה שינה מפני השלום, דשרה אמרה 'אדוני זקן', והקב"ה אמר לאברהם ששרה אמרה 'ואני זקנתי'.

ז. בן יהוידע ד"ה וב"ה

הביא דברי הריטב"א, והקשה, א"כ למה הוצרכו ב"ה להביא ראיה לדבריהם ממקח. ותירץ, שטענת ב"ש היא, שאע"פ שיש היתר לשנות מפני השלום, זהו רק במקום חשש מריבה, אבל כאן אין צורך לשנות, משום שכבר ראה החתן את אשתו ונתרצה בה. ועל טענה זו השיבו ב"ה, שכיון שמנהג העולם הוא שכשאדם קונה חפץ משבחים אותו בפניו, ממילא אם יראה החתן שאין חבריו משבחים כלתו, יחשב שבודאי יש בה מום, ויבאו לידי מריבה.

מהלך ד. שיטת היראים

ח. ספר יראים סי' רלה

כתב חידוש לדינא, שאיסור מדבר שקר תרחק שייך רק במקום שיכול השקר לגרום היזק, אבל בלאו הכי לא שייך איסור זה. ועפ"י כתב, שטעמם של ב"ש בסוגיין הוא, שגם כאן שייך איסור מדבר שקר תרחק, משום ששבח זה גונב דעת הבריות.

ט. תועפות ראם על היראים שם אות א

ביאר טעמו של ב"ה לפי דרכו של היראים, שסוברים שאין זה מיקרי גונב דעת הבריות, דאדרבה, דעתו מעורבת עם הבריות.

נמצא לדברי היראים, שיסוד ההיתר דב"ה הוא, דס"ל שאין כאן שום היזק, וממילא לא שייך איסור מדבר שקר תרחק.

סוגיית הדף

חלקת מחוקק

אבן העזר מה הלכות קידושין

בית שמואל תבה

ב) ולומר שהיא נאה. אף על גב דכמינ' נשמת כ"ג דין מדנר שקר מרסק, יס למרן דנריו שהיא נאה כמעשה. פרישה [אות א': 4] ומבטלין תלמוד תורה. אפילו מי שמורמו אומנתו מייד לבטל, וכמ"מ [סק"ב] כמב [ד]אפשר [ד]ומי שרואה שנכנסים לחופה מייד לבטל, אבל מי שידוע ואינו רואה אינו מייד לבטל, מיהו כצרימא לא משמע קו, דהא תיב' [מגילה כ"ט ע"א כתובות י"ז ע"א] מנעלין תלמוד תורה להולאת המת ולהכנסת הכלה, ובהולאת המת אפילו אינו רואה מייד לבטל, כן הכי נמי כהכנסת הכלה. וכמז כפרשיה [דרושה אות א'], פירש רש"י [שם במגילה ד"ה] להכנסת הכלה, ללוואה מצית אציה ליתא חופתה, מזה

ב) ומבטלין תלמוד תורה להכנסת כלה. אפילו מי שמורמו אומנתו מחייב לבטל, לא שהוא רשום בלבד, כ"כ הרא"ש [שם פ"ב סי' ה']. ואפשר לומר [ד]וקא כשוראה שנכנסין לחופה רצח לכנסה, אבל אם יודע שיש חופה בעיר א"צ לבטל מלימודו וליגן שם:

ב) ולומר שהיא נאה וחסודה (פירוש מן ותשא חסד לפניו) א"א אפילו אינה נאה. הגה יומיניו סרבי יהודה בר אילעי היה מרקד לפני הכלה בגויאומבטלין תלמוד תורה ויולהכנסת כלה לחופה (פ"ק קמא דמגילה) ופרק האשה שנתארמלה".

ציונים ומקורות (ב) אסור ב' ד"ו. (ג) ג' ע"ב. (ד) כתובות י"ז ע"א. שו"מ 2) ממנהדרת של"ד. (3) כן הוא העיון במנהדרת ש"ס. במנהדרת ש"צ"ב נכתב במקום ציון זה: דבריו הרב, ובעקבותיה גם במנהדרת באו"ג. ממנהדרת תפ"ו ואילך נרפסו שתי הלשוטות.

לנה לחופה, ע"כ. והט"ו [סק"ב] כמב, נראה [ד]לדין לא היו יסרו הראש חופה אלא הכנה לחופה שהיה א"כ"כ שהיא הגמר, ואין הולכים אלא ללוואה החתן ולא ללוואה הכלה, ששם כל הנשים הולכים עמה ואין להתערב שם עמהם, ורמיזו בקלמ' מקומות אנשים חסודים הולכים לקראת הכלה, (וכשמקיימים) אלה חסודים לחסודים להחופה, וכן הוא:

נחלת צבי

סימן סה סעיף א'. א. היה מרקד לפני הכלה. והניח העור כשם המדנר [פ"ק ד' ר"ב א"ע] ור"ב א"ע ופ"ק ד' ר"ב א"ע, למה לא אכלו הכלבים כפות של חיזול, לפי שהיה מרקד בהן לפני חתן וכלה. וכמ"מ [ברכות ד' ע"ב אהא], כל הנטה מסעודה חתן ואינו משמחו עובר כחמשה קולות:

טורי זהב

חסד בעיני החתן שלה, כי אלמלא לא מצאה חן בעיניו לא נשאה. דהא צריך לראות את הכלה בחילה. והקשו עליהם בית שמאי הדעולם יסבור דחסודה דקאמר היינו שחוט של חסד שלה משך בעיניו כל אדם, וזה שקר הוא, והתורה אמרה מדבר שקר תרחק, דהיינו שלא לדבר דברים הנראים לשקר בעיני הבריות. על זה הירצו בית הלל כבר ידוע מנהג כל האדם שנהגין שמי שלוקח מקח רע משבחין הוראים בעיניו כדי שלא יצטער, וא"כ אף כאן בודאי יבינו כל העולם שחסודה דקאמר היינו בעיני החתן שלה, כג"ל נכון בפירוש מאמר זה בס"ד: [ב] להכנסת כלה לחופה. כתב בדרישה [אות א'] דפירש רש"י בגמ' [מגילה כ"ט ע"א ד"ה] להכנסת כלה, ללוואה מבית אביה לבית חופתה, מזה נראה הגון ללוואה הכלה בזמניו כשמביאין אותה תחת החופה כמו שנהגים לעשות לחתן, ואדרכה היא עיקר, שהרי לא נזכר אלא הכנסת כלה. ובמרכיבי פ"ק דכתובות (סי' קל"ב) כתב, דוימנין דמקדש כשעת ברכת הנישואין ואז הכנסת כלה קודמין לקדושין. כי הכנסה היא שמטרה בשחרית להחתן קודם הברכה. נמצא [ד]ומה שהולכין בזמניו כל הקהל עם החתן בשחרית לכסות ראש הכלה היא הנקראת בזמניו הכנסת כלה לחופה, ע"כ בדרישה. והוא תמוה האין כתב קו, דהא כתב רמ"א בסיומ' ג"ה [סעיף א'] דהמנהג עכשיו דמה שמולכים אותה תחת המפה שעל הכלונסות היה חופה. ותו, דהריבה פעמים שביום החופה בשעה שמסלקין הנדוניא אם אין החתן (משוה) [משותה] הולך משם, ולא ראינו עליו חובב לישאנה מחמת כיוסי ההינומא. ותו, דבהרבה מקומות מכסין הכלה בשחרית בלא החתן, וא"כ האין היה חופה בלא חתן. ע"כ נראה דלדין לא היה כיוסי ההינומא חופה כלל אלא הכנה לחופה שתייה אח"כ, ואז הולכים האנשים לזה, ואח"כ בשעת הולכה

באר הגולה

ג. צרימא שם וכתיב הלל. ג. שם. ד. מנרימא שם.

פתחי תשובה

ללכת במחול עם הכלה בשבעת ימי המשחה. אפילו אינו אוחז בידה ממש אלא בהפסק מטפחת כדרך שנהגין מקצת ת"ח שבדור הזה, אפ"ה לאו שפיר עבדי, כדמשמע הכא דשום קריבה בעלמא אסור. ואין לחלק בין כלה לאחרת, דליכא האידיגא מאן דמצי למימר דרמיא עליה ככשורא. ולא אמרו חכמים [כתובות ט"ז ע"ב] אלא כיצד מרקדין לפני הכלה, ולא עם הכלה. וכמ"מ פסק ש"ס בריש פ"ב דכתובות [י"ז ע"א] דאסור להסתכל בפני כלה כל שבעה כמו שאסור להסתכל באשה אחרת. ואותן בני בבל היו הולכים במחול עם נשים דעלמא, עליהם הכתוב אומר [משלי י"א כ"א] יד ליד לא יקח רע, לא יקח מעונשה של גיהנם [ברכות ס"א ע"א], וראוי לגזור בהן, וכל מי שיש בידו למחות כו', עכ"ל. ועין ח"מ וביש לעיל סימן כ"א סעיף ה' [ח"מ סק"ו ב"ש סק"א], הובא בבאר היטב שם סק"ט: ג. ומבטלין תלמוד תורה כו'. עיין באר היטב [סק"ב].

ראש פינה - שו"ע

סימן סה סעיף א' מרקד לפני הכלה כו'. והנה נהגו העולם לרקד עם הכלה, ותי"ח נוהגין לסלוטל בעצמם שלא לאחוז בה רק ע"י מטפחה. ובספר תורת חיים במסכת עבודה זרה דף י"ז ע"א [קורא תיגר מאוד על זה אפילו ע"י מטפחה, וכתב דלא אמרינן [כתובות ט"ז ע"ב] אלא מרקדין לפני

ראש פינה - חלקת השרה

הוא פירוש של חסודה, וכן הוא ברש"י [כתובות י"ז ע"א ד"ה חסודה]. ואכתי נאה אין לו פירוש אם אינה נאה, ומה שכתב [הב"ש סק"ב] נאה כמעשה, גם זה אינו ישוב גמור, שיש שאינה נאה כמעשה ומנין אנו יודעים לשבחה בזה, וראיתי במהרש"א בחידושי אגרות [שם ט"ז ע"ב ד"ה כיצד פירש שזהו מה שחידצו בית הלל לבית שמאי, הרי מי שקנה מקח רע ישבחנו בעיניו, היינו שבעיני הקונה הוא מוצא חן, דאם לא כן לא היה קנאו, והוא הדין כאן כלה נאה בעיני החתן, ע"ש. ויש להמתיק, דאמרינן [טוטה מ"ז ע"א] ג' חונת הן, חן אשה על בעלה, חן מקח על לוקחו כו', נמצא אם היא דיווגו הראויה לו נושאת בעיניו חן ונאה היא לו, ולזה אומרים נאה, היינו שדיווגו היא. וראיתי בט"ז [סק"א] שפירש גם כן כמו שכתב מהרש"א, ע"ש:

ראש פינה - עקבי הבית

והנה נהגו העולם לרקד עם הכלה, ותי"ח נוהגין לסלוטל בעצמם שלא לאחוז בה רק ע"י מטפחה. ובספר תורת חיים במסכת עבודה זרה דף י"ז ע"א [קורא תיגר מאוד על זה אפילו ע"י מטפחה, וכתב דלא אמרינן [כתובות ט"ז ע"ב] אלא מרקדין לפני

לשבת הכופרים

סימן סה ח"מ סק"ב. כיכ הרא"ש. ג"ב המעיין ברא"ש שם יראה בסיפן, דמי שמתרמו אומנתו רשות ולא חוב, ור"ע:

סימן סה ח"מ סק"ב. כיכ הרא"ש. ג"ב, כן נאמנו מלשון הרא"ש, ובחידושי הרשב"א [שם י"ז ע"א] מובחר כן בפירוש, וכלל כדעת קרבן נמלא בפירושו על הרא"ש [שם י"ז ע"א]:

סה א מצוה גדולה וכו'. פי' אע"פ שחלמוד מורה כנגד כולם (פאה פ"ח מ"א) אפילו הכי מצטלין מורה להכניס כלה לחופה וכדליתא פ"ק דמגילה (ג:) ופרק שני דכתובות (יז.) ולא מיבעיא לכתם מ"ח ג] אלא אפילו לגדול שדורו וכדעניד רבי יהודה נר אלעאי ומינא רביה מאיזנל הרשעה שנעשה שהלביס אלוה ואף על פי כן השאירו כפומיה וכו' אלמא דמנוה גדולה היא:

סימן סה

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] מצוה לשמח חתן וכלה ולרקד בפניה ומה אומרים בפניה: הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו במה עובר: [ב] אסור להסתכל בכלה אבל מותר להסתכל בתכשיטין ובפריעת שיערה: [ג] צריך לעשות בתוך השמחה שום דבר זכר לאבילות ירושלם: [ד] מת וכלה שפגעו זה בזה:

סה פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן
[ג] טעם למה נמנעו מלתת אפר מקלה כראשי חתנים:
מצוה גדולה לשמח חתן וכלה: ומ"ש וירקד בפניה ולומר שהיא נאה וחסודה ואפילו אינה נאה. פלוגתא דרבי שמאי ובית הלל נפ"כ דכתובות (טו סעי"ג) וידוע ב] דהלכה כבית הלל דלמרי הכי: ומ"ש ואמרו על ר"י ב"ר אלעאי שהיה נושא בד ש"ה הדם וכו'. ט"ז (יז.):

[ב] ומ"ש ואיתא במדרש למה לא אכלו הכלבים כפות א] של אב"ל וכו': [ג] וב"ל הנהגה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בה' קולות וכו': ומכ"ל מקום אסור להסתכל בה. נפ"כ דכתובות (יז.) אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מותר להסתכל בכלה כל שצעה כדי לצננה על בעלה ולית הלכתא כומיה וביאור המשך לשון רבינו כן הוא אע"פ שמנוה לשמח חתן וכלה

ולרקד בפניה וכו' לא תימא דהוא הדין להסתכל בפניה דכיון דע"י כך מתחננת על צעלה אין לך משמח חתן וכלה גדול מזה דליתא אלא אסור להסתכל בה: וכתב א"א הרא"ש ז"ל יש אומרים שביים ראשון מותר להסתכל בה וכו'. וז"ל הרא"ש שם (ס"ג ג) יש אומרים דכל שצעה אסור אלא יום ראשון שהוא עיקר החיוב אלא צעלה מותר להסתכל בה כן מי יעיד שילאם צהינמא ורשעה פרוע וליתא דלפילו שעה אחת אסור להסתכל בה אלא כיון שראשון צהינמא ששעו ואומרים זו היא של כלה פלונית היינו עדות אי נמי ראייה צהינמא כשהיא עליה או פריעת הראש אין זה הסתכלות בפניה:

דרכי משה

סה (א) כתב רבינו ירוחם בחלק חוה נתיב כ"ב ח"ב (קפר ע"ג) מבטלין תלמוד תורה להכנסת כלה לחופה וכן הוא פ"ק דמגילה (ג:) ופרק האשה שנתארמלה (כתובות יז.) עכ"ל:

פרישה

סה (א) ולומר שהיא נאה וחסודה ואפילו אינה נאה. ואע"ג דכתיב (שמות כג ו) מדבר שקר תרחק ו] נוכל לומר שכוונתו שהיא נאה נמעשה: (עובר בה' קולות. כלומר לא יזכה לאלוהי קולות נמנע ירושלם דכתיב זה קול ששון וכו'. כמות פסוק): (ג) דכתיב בה' קול ששון וקול שמחה וכו'. מדכתיב ה' קולות אלא חתן משמע שצריך לשמחו כה' קולות

דרישה

סה [א] מצוה גדולה וכו'. ומבטלין ת"ת להכנסת כלה לחופה וכ"פ רמ"א וז"ל הגמרא (בפ"ק דמגילה ג:) ופרק האשה שנתארמלה (יז.) ת"ד מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעאי שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה וכתבו התוספות והרא"ש (כתובות פ"ב ס"ה ה) והר"ן (שם ו. דיבור ראשון) דא"ר דהאי מבטלין רשות הוא ולא חובה ומ"ה קאמרי על רבי יהודה בר אילעאי שהיה עושה כן מכלל דאינך לא היו עבדי ודוקא למת מצוה הוא חובה ומיהו לאו ראייה הוא דאפשר לומר דלרבותא נקט לרבי יהודה בר אילעאי שאף שתורתו אמונתו וכו': אומנותו אפילו הכי היה מבטל(ין): ופירוש רש"י (מגילה כט. ד"ה להכנסת) להכנסת כלה ללוות(ה) מבית אביה לבית חופתה עכ"ל מזה היה ג"ל הגון ללוות בזמנינו הכלה כשמביאין אותה תחת החופה כמו שנוהגין לעשות לחתן ואדרבה היא עיקר (שהו) [דהא]

חדושי הגהות

סה [א] ומ"ש ואיתא במדרש למה לא אכלו כו' כ"ה נפקי רבי אלעזר פי' י"ז ע"ג: [ג] ומ"ש וכל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בה' קולות כ"ה נכרכות ו ע"ג:

הגהות והערות

סה [א] כ"ה בטור הנדפס עם ב"י דפוסים ראשונים. בדפויי וכתיב איתא, כפות זיהו ורגליה של איובל: [ב] ראה עירובין דף ו ע"ב (וש"ג) ושם דף יג ע"ב: [ג] בדפוס קניגסברג איתא, לסתם תלמיד חכם: דן איבא למדיק שמחה זו מה היא, אם ר"ל בין דומיא לשמחה האמורה בתורה אצל חתן כדכתיב (דברים טז יד) ושמחת בחגך שפירושו בין כדאיתא בפרק ערבי פסחים (דף קט ע"א) אין שמחה אלא בין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש, איך קשה כיון דקאמר מסעודת חתן משמע שהחתן הוא בעל הסעודה, וכדאיתא בהדיא בפ"ק דכתובות (דף ג ע"א) ובפרק שלשה שאכלו (ברכות דף מז ע"א) עד שכתבו הרא"ש והר"ן בפ"ק דכתובות בשם רבינו אפרים חלמירו של הר"ף (הובא בטור

סוגיית הדף

ח ת ת

י"ז ע"א

ס ו פ ר

ק ע ג

ישראל ושבת לבלה. ולפע"ד דגם ז"ה שאומרים כלה נאה וחסודה, י"ל שיתכוונו האומרים על כלה עליונה כ"ו ושבת ות"ח דאיקרי כלה. ואין צוה משום גניבת דעת כדאמרינן פנ"ה [חולין ז"ד ע"א] אם יש שם חבר עיר מותר ע"ש, וה"נ כיון דאורחא כך מי שלקה מקח מן השוק וכו', ואולי להכי שרו במערבא לא כהל ולא שרק וכו', לפמ"ש מהרש"א בת"א דשרו לרי' זירא לא כהל וכו', ר"ל שאינו זבוע אלא תוכו כצרו, וה"נ שרו במערבא לבלה נאה וחסודה לא כהל וכו', ר"ל שאין אנו אומרים כן ע"ד זבועה ולכווין לבלה אחרת כי זאת היא המעלת חן. וי"ל ר' יהודה בר אילעאי רצה להשמר עפי מדבר שקר ע"כ נקט בד הדם המרמז על הכדיקים [מגילה י"ג ע"א], ובפרט לת"ח המשולשים במקרא משנה ותלמודה, ואמר לעומת הכדם כלה נאה וחסודה. ורב אחא עשה כהיפך היה מרכיב לה אכתפי' לומר שאין שום זיוף בדבר כי צודאי כוונתו אהכלה הלו. והיינו דקאמר כי דמייך לכו כי כשורא, היינו משום דמ"ש על הכלה זעטס שהיא נאה משום דאין אשה אלא לבנים [תענית ל"א ע"א], ולכה מילתא מיהת נאה היא אפילו חוגרת וסומא, והיינו כי כשורא ללמני [לקמן פ"ו ע"א] שעשויה לזור צו זרות, וה"נ אי דמייך זעיינו שאין אשה אלא לזור זרות הולד, אזי אמת הוא שהיא נאה, ואלי"ה ה"ל מדבר שקר תרחק, ועיין הפלאה. ב

וב"ה אומרים כלה נאה וחסודה. י"ל דז"ה נמי לא קאמר שיאמר שקר ממש על כעורה שהיא נאה, אלא יאמר לישנא דמשחמע תרי אפי, כי נאה במעשיה נמי נקרא נאה סתם, כדאמר ר"י בן פרחי אפונדקתי' בסועה [מ"ז ע"א] וסנהדרין [ק"ז ע"ב], ומכ"ש דתואר חסודה שייך על הניעות, והואיל וסתם צנות ישראל בחזקת כשרות הן יולדק תואר הוה על כולן. וב"ש ס"ל אפ"ה ה"ל בכלל מדבר שקר תרחק, דכרי משום כן לא נאמר בתורה אל תדבר שקר אלא מדבר שקר תרחק [שמות כ"ג ז'], להרחיק מדברים כיוצא באלו שיוצן מהם שקר כדברים פרק שבועת העדות [ל' ע"ב — ל"א ע"א] דמפיק דרשות הרבה דומי' להכ"ל מקרא דמדבר שקר תרחק, וב"ה ס"ל כיון שמלוכה להיות דעתו של אדם מעורבת עם הבריות ולשבת מקחו של כל אדם, תו אין כאן לא גניבת דעת ולא דבר שקר כיון שכן נהגו כדאיתא פרק ג"ה [חולין ז"ד ע"א] אם יש שם חבר עיר מותר ע"ש, ומזה הוליא שם בתורת חיים דפ"א מותר לומר לחבירו אכול עמי אעפ"י שיועד צו שאינו סועד ואין כאן משום גניבת דעת דמפני כבודו עושה לו ע"ש, וה"נ דכוותי, ועיין עוד לפנינו מ"ש ע"ד זה בשמעתין א"ה. א.

לא כהל ולא שרק. עיין מהרש"א ח"א דמפרש ההוא דשרו לרי"ז דקאי אחתימתו עם ה' ושאיינו זבוע ע"ש, וא"כ גם כאן גבי כלה יתפרש ע"ד שכתבתי למעלה. א.

בל מן דין וכל מן דין סמוכו לנא. יל"ד הכפל, ועוד למי הזכירו שלא יסמכו אלא מן דין. וי"ל דלר' אמי ור' אסי הזכירו אחר שהם כבר נסמכו ומעשה צידם לסמוך אחרים ע"כ הזכירם שאל יצטלו צרוחם לסמוך מן עורמיסין וכו', אלא לא יסמכו כ"א גדולים ועושים כיוצא בהם, ולהיות ר' אמי ור' אסי ענוותנתי' ושפלי בדרך ואם נאמר לכל אחד שלא יסמוך כ"א כיוצא בו זעלמו, יצוה לסמוך פחות ערך ויאמר הם גדולים ועושים ממנו, ע"כ הראו חכמים באלעזר לר' אמי על רב אסי שלא יסמוך כ"א צני אדם הדומים בערך ר' אסי, ולר' אסי הראו על ר' אמי, וזהו שאמרו לכל [אחד] על חבירו כל מן דין סמיכא לנא, ולאידך אמרו כל מן דין סמוכא לנא וק"ל. א.

לא תסמכו לנא לא מן סרמיסין. בערוך ערך חמס מפרש סרמיסין המבולבלין ומסוכסכין כמו פקיעות של זמר המסוכסך. וסרמיטין כמו אלו המסוכסכין קלח כמו כתב שהתיבות מבולבלים זה בתוך זה אעפ"י שאינו כסכסוך הראשון מ"מ לא יסמכו. חמיסין החועפים הדברים מפי שומעיהם ואינם ממתינין עד שהדברים יולאיים מפי אומרים. ערמיסין שאינם יכולים לסדר הדברים היוצאים מפיכם לאחן שומעיהם. עוד פי' סרמיסין המסרסין המסכתא ולומדים ממנו פרק א' או צ' גנון אלו הלומדים ג"ה כל הצער ואינם לומדים כל המסכתא מרישא עד גמירא. סרמיטין הלומדים הלכה א' או אחת הלכות מהמסכתא. חמיסין הלומדים חמישיה המסכתא. תרמיסין הלומדים תרי תלתי מסכתא ע"ש. ב.

רבא דעמיה ומדברנא דאומתיה. דדרשות שלנו כתבנו על מה דאח"ל [ברכות ו' ע"ב] כל הנלך לבריות כאלו נידון בשני דיוים באש ובמים שנאמר [תהלים ס"ו י"ב] הרכבת אנוש לראשו באנו באש ובמים ותוליאנו לריוה, שלפי הענין היה ל"ל כיון שלריך אדם את הבריות, מה לשון הנלך לבריות דמשמע הבריות לריכין לו. ואמרנו כי חפץ הקב"ה שהממונה ראש על עם ה' לא יתגאה ולא ירום, כי אם יכנע לבצו כמים המגרים [עפ"י מיכה א' ד'], ע"כ נמשלו ד"ת למים המניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך [תענית ז' ע"א]. ובצחיכה אחרת רול"ה ה' שיגהוג נשיאוחו צרמה [כלקמן ק"ג סע"ב], וע"כ נענש שאל מרוב זדקתו וענוותונתו, ונאמר לו [שמואל א' ע"ו י"ז] הלא אם קטן אתה צעיניך ראש שבתי ישראל אתה. חה הוא שקשה במנהלי ישראל, אם יתן

אוכל השתא מעט פת ולאחר שעה מעט פת. תוכחת מוסר לגאונים הזמן בלא לב ולב ידברו ויפתוהו בפיהם אלף שעורים בכל יום לא יספיק להם, והטעם לפי שאינן מעמיקין עצה להגדיל תושי', ועוד כת אחרת דעה מהם מדלגים כאיל פסחים ועורים מקפצים על ההרים מבלים זמן זמנים טובא בלי לימוד מסכתא (כלל) [כולן], כי אם מעט במסכתא זו ומעט בזו, והואיל ולא שכיחא לכו ריפתא לא ליבעע ביצוע כי אם לקבוע כסדר מסכתא א' ולהעמיק בה כדי שביעה.

ה) ע"י קידושין ל' ע"א לעולם ישלש אדם שנותי שלישי במקרא שלישי במשנה שלישי בתלמוד.

ו) וכ"כ בחי' משנת תקע"ג.

ז) מן הראוי להעתיק כאן מש"כ מרן בחי' שבת ק"מ ע"ב (רל"ד ב') ח"ל:

בר בי רב דלא נפישא לי' ריפתא לא ליבעע ביצועי. עיין פירש"י

רימב"א

דף יז ע"א

כתובות

רעז

[אותה] כלומר שאם יש בה מום ישתוק, אי נמי יזכור דבר נאה שבה דלא סגיא שלא יהא בה שום דבר נאה. ובית הלל אומרים ישבחנה לגמרי, כי כשמזכירין דבר אחד של שבח בלבד גנות הוא לשאר גופה:

דף יז ע"א

ישבחנו בעיניו או יגנונו בעיניו. פירוש דכל שהוא מפני דרכי שלום אין בו משום מדבר שקר תרחק:

ברוך מתיך לשלם. פירש רש"י ז"ל ברוך בואך לשלום. ולא נהירא דלא אשכחן ברכה על גופה של ביאה. לכך פירש ר"י ז"ל ברוך המביאך לשלום וברכה הוא להשם יתברך שהביאו בשלום:

אהני ליה שותיתיה ואמרי לה שימתיה. פירש רש"י ז"ל שיטתו ומנהגו שהוא נוהג. ור"י ז"ל פירש מלשון ארו שיטה [והדס] [ישעיה מא, יט] שאף ההדס מין ארו שיטה^(ט) הוא כדאיתא במסכת ראש השנה (כ"ג ע"א). ואם תאמר ומנין ידעו שמפני זכות מצוה זו היא. יש לומר שהעמוד היה דומה לבר של הדס. וכן הוא בבראשית רבה (נט, ד):

מעבירין את המת מלפני בלה. פירש רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל (תוה"א ענין ההוצאה ד"ה בפרק האשה) שכן לכל דבריהם קודמין ענייני הכלה לענייני המת להוצאתו ולכל צרכיו או להתפרנס מקופה של צדקה, וכדאמר במסכת שמחות^(ז) בפירוש המת והכלה הכלה קודמת, המת והמילה המילה קודמת, שזה כבוד המתים וזה כבוד החיים ע"כ, ומינה שמעינן דלענין האכל עצמו האכל קודם, וזהו שאמרו שם האכל והחתן אבל קודם שזה אוכל ומאכיל אחרים זה אוכל משל אחרים ע"כ. זה שלא כדברי הרמב"ם ז"ל (פ"ד מהל' אבל ה"ח ע"ש ובלח"מ) שכתב שהמת קודם לכלה להתפרנס מקופה של צדקה:

אפילו למ"ד נשיא וכו' מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנאמר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך. פירש ר"י ז"ל דאע"ג שלא היה מלך כדין כדאיתא במסכת סנטה^(מ"א ע"א), כיון שהוא מלך נותנים לו כבוד:

פרשת דרכים הוה. פירוש ולא היה ניכר לעולם שעובר מלפני הכלה. ושמענין מינה דאפילו למחול על כבודו לדבר מצוה כי האי אין לו למחול, ומה שאמרו שם (סוטה מ"א ע"ב) מצוה שאני, [התם] הוא לכבוד התורה שאף המלך חייב לעשות לה כבוד מה שאין כן בזה דכבודו עדיף מכבוד כולם:

ת"ר מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת בלה. עיקר הפירוש דברייתא כפשטה דמבטלין בחיוב קאמר, ומה שאמרו על רבי יהודה בר אלעאי לאו למימרא דשאר רבנן לא מבטלו, אלא באו לומר שהדבר חובה לכל חכם ואפילו לפני מי שתורתו אומנותו כרבי יהודה בר אלעאי. והא דאמרינן בפ"ק

דמגילה (ג' ע"ב) פשיטא לי מת מצוה ותלמוד תורה מת מצוה עדיף כדקתני וכו', לאו למימרא דמת מצוה חובה ושאר מתים רשות, אלא משום דבעי למימר מת מצוה ומקרא מגילה מאי, נקט בהא מת מצוה. ומה שאמרו בפרק בתרא דכלאים בירושלמי (פ"ט ה"ב) תני אין מדקדקין במת ולא בכלאים בבית המדרש, רבי יוסי הוה יתיב ומתני והוה תמן מיתא מאן דנפיק לא א"ל כלום ומאן דיתיב לא א"ל כלום, ההיא לא לענין הוצאת המת היה אלא לענין כהן שהיה שונה בבית המדרש והיה שם אדם גוסס בסמוך שעוברת הטומאה כשימות לבית המדרש, שאם רצה לצאת כדי שלא יטמא רשאי ואם רצה ליטמא מטמא כדי שלא יתבטל מתלמודו, דסבירא להו לבני מערבא דטומאת כהנים אפילו בטומאה דאורייתא נדחית מפני תלמוד תורה ופליג אתלמוד דילן שלא התירו זה אלא בטומאה דרבנן כארץ העמים ובית הפרס כדאיתא בפ"ק דעבודה זרה (י"ג ע"א). וכן מוכח בירושלמי דפרק מי שמתו (ברכות פ"ג ה"א) שאמרו שם מהו שיטמא כהן לתלמוד תורה ואמרינן רבי יוסי הוה מתני וכו', וכן אמרו שם רבי אמי הוה יתיב מתני אמר חד לחבריה את לבוש כלאים אמר רבי אמי שלח מאנך והב ליה ע"כ, והיינו משום דסבירא להו [ד]תלמוד תורה דוחה לאו דכלאים, והא נמי לאו כתלמוד דילן כדאיתא בפרק מי שמתו (ברכות י"ט ע"ב). והא דאמרינן בירושלמי (פסחים פ"ג ה"ז) נמנו בעליית בית קסדא בלוד תלמוד קודם למעשה, ר' אבהו שלח ליה לרב חנינא בריה (למר) [לתלמוד] בטבריה שלחון ואמרי ליה גומל חסדים הוא שלח ואמר ליה המבלי אין קברין בקסרין שלחתיך לטבריה, כבר פירשו עליה (בירושלמי שם) רבנן דקסרין אמרין הדא דתימא כשיש שם מי שיעשה מעשה אבל אם אין שם מי שיעשה מעשה המעשה קודם לתלמוד ע"כ, ואתיא כי הא דאמרינן בתלמוד דילן שאם יש שם כל צרכו אין מבטלין.

ודוקא להוצאתו ממש מבטלין אבל לא לשאר צרכיו כל היכא דלא הוה מת מצוה, ואף על פי שאמרו שם במועד קטן (כ"ז ע"ב) מת בעיר כל בעלי אומניות אסורים במלאכה היכא דליכא חברותא, התם קאי בשאר מלאכות אבל לא העוסקין במלאכת שמים כיון שיש שם אחרים שיטפלו בהם. והקשו בתוספות על שמועתינו מדגרסינן בהלכות דרך ארץ (דרך ארץ וז"א פ"ח) אמר רבי עקיבא מתחילה ששמשתי לפני חכמים פעם אחת פגעתי במת מצוה ונטפלתי בו ארבעה מילין עד שבאתי לבית הקברות וכשבאתי והרציתי את הדברים לפני רבי אליעזר ורבי יהושע אמרו לי על כל פסיעה ופסיעה שפסעת כאילו שפכת דם נקי ע"כ. ותירץ ר"ת ז"ל דהתם מת מצוה היה והיה לו לקוברו במקומו דק"ל (עירובין י"ז ע"א) מת מצוה קנה מקומו, והכי מוכח במסכת שמחות (ע"ש פ"ד הל' כ"ט ואילך) שאמרו שם מת מצוה קנה מקומו וכשעובר על דברי תורה חייב מיתה אמר רבי עקיבא פעם אחת וכו'.

סוגיית הדף

בן

כתובות פרק ב'

יהודע

מן

ויהודים בו, וכל לדיק עושה לו כולם בעבודת הצורה שהם התורה והמנוח להעלות בו עליותיו ולהעלות בו השלמות, וחלום יעקב אבינו הגוי היה על כולם שהיה לו, אשר עשה אותו מעסק התורה והמנוח, ובהם האולם לריך להקדיש לעשות בו עלייה העולמות ועלייה הספירות, לכלול החתון בעליון, כי ידוע שכל העולמות וכל הספירות עומדים וענף במדרגות, והיינו כי העשר ספירות המה כדורים ג' מדרגות זו למעלה מזו, כי חב"ד נקראים שלשה עליונות עומדים למעלה מן חב"ת, שנקראים ג' חלוצים, וכן חב"ת שהם שלשה חלוצים עומדים למעלה מן חב"ת, שנקראים שלשה החזונית, ומנין עלייתם הוא להעלות ג' של חב"ת במקום ג' של חב"ת, וכן שלשה של חב"ת במקום שלשה של חב"ד, וכן עוה"ד מעולם לעולם עד אין סוף, נמצא העליות הם שלב במקום שלב, והוא דרגא הוא אולם שפונה לו האדם מעסק התורה והמנוח להעלות בו עליותיו, לריך בחייה עליותיו דרך ג' דהיינו שלש במקום שלש, יגג הוא שלב ושלש. או דרגא דרך ג' ר"ל שיעשה בו עליה מתחת לעילא לגיטוי הקדושה, וזהו דרך ג' ר"ל מתחת לעילא. ואמר פריא שפרין ורביין עליה, היינו פו"ד דפריא הוא ר"ת פריה ורביה, שהם הולדה כל זכר ונקבה, שהם כנגד אלויות ו"ה שבשם הו"ה שמשפטים י"א, וגרמו באותיות י"א דפריא :

פ"ק שני

דף ט"ז. כולל מרקדיו לפני הכלה. קשה הול"ל כולל מקלסין, כי בדברי קלום משמעו ב"ש ובי"ה, ולא בנוף הריקוד. וכל ב"ש ד"ד דהתנא קרי לקלום בשם קוד, מלשון הקדמת הקמת, להבדיל הפסולת שבו לזרקת וליקח הפסולת נקי, כן קלום זה לריך לעשות בהקדמה שדקדוק להעלים המומין ולהוכיח השבח דוקא. אך מקשים אמאי לא אמר כולל מרקדיו לפני החתן, ומיכן בני ירדי כה"ר יעקב גר"ו, דהאשה ניחא לה אפילו באדם פחות, ובעל מוס ושחור, דעב למיחב טן דו וכו', ולכן אין לרייבין להמליץ לחתן מן בעיני הכלה, אך הכלה לריך שתמלא מן בעיני החתן, לכך עושין הקלום לה. ועוד הכלה כיון ששאת נקשרת בחבלי החתן, שאינה יכולה לבעוט בו ולשאל איש אחר, דהתנא לבי תרי לא חויה, אבל החתן אפשר שיקח לו אשה אחרת על כלתו אם לא המלא מן בעיניו, לכך עוסקין בקלום שלה דוקא עכ"ד כר"ו :

שם. בש"א כלה כמות שהיא. פירשו התוספות ז"ל, דאם יש בה מוס ישחוקו. והקשה הר"ף ז"ל כיון דלבעלת מוס ישחוקו, איך אין אומרים כלה כמות שהיא, ע"ש, וגם לפירוש שני קשה כי לשון כמות שהיא לאו משמע שעליונו דבר. וכל ב"ש ד"ד הנונה, המרקד אומר דברים אלו כלה כמות שהיא, והנונה לומר בעת שראת אותה החתן קודם ארוסין לא עשו לה סרק וכלל ושאר מיני יפוי כדי שתעב בעיניו, אלא הראו אותה לו כמו שהיא, והטובה בעיניו. או יובן ב"ש ד"ד הנונה, דאיש ואשתו קודם בואם לעוה"ו, מודונו זע"ז בעולם הנשמות, ובמ"ש רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל, נמצא הלוקח בת זוגו אז כמו שהם מחוברים זע"ז למטה, כן השרשים שלהם מחוברים זע"ז למעלה בעולם הנשמות, ולז"א המרקד כלה כמות שהיא, ר"ל החתן לקח בת זוגו ולא חטפה מזולתו, ונמצא זו היא כלה של החתן כולל בעולם החתון, כמו שהיא באמת בעולם העליון, במקום שרשים שלהם, ששם ימרו ידובקו :

שם. ובה"א כלה נאה וחסודה. כ"ל בתרו בלשון זה לרמוז לפי דרכם על כנסת ישראל, שחתולה

גם היא במנוח הנשואין אשר עשו ישראל, והיא נקראת כלה. ואמר נאה, בחמשה גבורות שהם נוי לה, וחסודה בחמשה חסדים. וכל חב"ג דדברים אלו אומרים לזו הכלה שלפניהם, אין כאן חשב שקר, דמכוונים על הנפש, כי כמות ישראל יש להם נפש קדושה בודאי, ועליה אומרים כלה נאה וחסודה. אמנם הדיבור ז"ל נאן עעם, כל שהוא משום דרבי השלים אין בו חשב מדבר שקר תרחק, ולפ"ו י"ל למה הסיבו ב"ה לב"ה ממהנה העולם, יאמרו להם הלקה זו דמשים דרבי השלים ליכא חסודא, ודין זה מוכרח דמטיי סינה הקב"ה מפני דרבי השלים, ומהאי טעמא אמרו בנמרח דבמות דמליה לטות מפני דרבי השלים. וכל למה הסיבו ב"ה לב"ה ממהנה העולם, יאמרו להם הלקה זו דמשים דרבי השלים ליכא חסודא, ודין זה מוכרח דמטיי סינה הקב"ה מפני דרבי השלים, ומהאי טעמא אמרו בנמרח דבמות דמליה לטות מפני דרבי השלים. וכל ב"ש ד"ד, דאמרי ב"ש זה הינה היכא דהיכא קטניה, בודאי אז מלוה לטות כדי שלא יהיה מריבה, אך כאן החתן ראה את אשתו ורצה בה ולקחה, ועתה אינו מהריר אחריה כלום, ולמה התנה והתקן, ויותר טוב לשתוק, לכך הביאו ב"ה דבר זה, מנהגו של עולם לוקח חתן מן השוק לריך להשביחו בפניו, ואש"פ שאין הלוקח קורא חגר על קניית החתן, ולכן הכתוב אש ישחקו יאמר החתן מאחר דאפילו לוקח חתן משבחים אותו בפניו, ולאשתי בלקחתי למה שיתקן ואין משבחין, אלא ודאי מומין יש בה, ונמצא בחיקה דילהון יתעורר ממה שראה בין החתן לכלתו, ולכן היו זה ב"ש קטניה ומריבה שריך להשביחו אפילו בדברי שקר :

ובאופן אחר כ"ל ב"ש ד"ד לפרש דברי ב"ש ובי"ה, בהקדים מ"ש הרב נחלה בנימין ז"ל, הטעם שמוכר האב את בתו ולא מוכר בנה, והוא דתנן כי יקח איש אשה מי חוזר על מי, בעל אבדה שהוא זכר חוזר על אבדתו שהיא הנקבה. איך הנקבה כשהיא צריכה אביה היא של בעלה הזכר, והיא אבדה שלו שמונת צדיק אביה, ופינו המולא אבדה אש הוא דבר שיעשה ואוכל הרי זה עושה ואוכל, ולכן האב חייב במוטותיה, וכל שבת נעושה שלו עד עת צדוה, או עד שנתא לאש, שחוזר האבדה לבעליה, וזה הטעם למהגן על ישראל שנהגין להפירו דגוייאל לחתנים, ופוסקין להם מעות, כי מנהגן תורה הוא, דתנן תנינן אש היה שבתן יומר מאבילתן או יתיר לבעלים, ואולי כל שבת שלה עולה יותר מן מוטותיה, לכן נתן האב דגוייאל לבעל כדי להחזיר לו המותר, כלומר בתי היא חסובה מאד, השבח שלה עלה יתר מן מוטותיה, והא לך המותר, עכ"ד יע"ש :

והנה שבחים של האשה הם בעינייהם חלוקים, יש ראוי להשביחה במידות הטובות ויראת בנייה, ויש ראוי להשביחה באמנות ידים מלאכה פ' ומלאכה פ' ורבים המה, ויש ראוי להשביחה על בינתה ושכלה ודעתה, ויש ראוי להשביחה על זריזות שלה, ועוד כמה עניינים חלוקים, ובש"א כלה כמו שהיא, שאם היא משובחת מולר אומנות ומלאכות ישבחה בהם, ואם היא משובחת בדברי אחר ישבחה בו, באופן באותו דבר שראוי להשביחה בו ישבחה ולא ישקרו, אמנם ב"ה מושפין לתקנת האב, וכל דאש היא ראוייה לשבח במלאכות או בזריזות או בבינת הלב וכיוצא, אש ידברו בשבחה בדברים אלו, איכא למיחש שמה התנגדה הגדויעא בעיני הבעל, כי יאמר אשה כזאת ודאי יש אלא אביה כך גדול יתרון טוסף על מוטותיה, ודאי ביתן הגדויעא כפלי כפליים על כך שנתן, ולכן כדי שלא תמטע בעיני החתן הגדויעא שנתן אביה, ס"ל לב"ה אש ראוייה ששבוה במלאכות ומעשה ידיה ותכמתה ובינתה וזריזותה לא ישבחו אותה בשבחים אלו, כדי שלא תמטע הגדויעא בעיניו, אלא ישבחו אותה בדברים אלו בלבד, האי נאה ביופי, והכ' חסודה לשון חסודות, שיש לה יראת שמים ביותר, שנהרת במלי דחסודותא נמי, ישן כי מאלו השני עניינים אין צא יתרון לענין

(א) כל"ל ונדפס חסר כל הסימן וכן ליחא צמנין המלוות של צה"ג, ורצינו אע"ג שבכל הספר נמשך אחר הצה"ג עכ"ו כאן נטה ממנו וחשב למנין מ"ע "מדבר שקר תרחק" והסמ"ג עשין ק"ו נמשך אחר דברי רבינו וחשבה צמנין אצל הרמב"ם השמיטה, וממה שאמרו בשבועות (ל"א, א') האי מדבר שקר תרחק נפקא הא ודאי שקורי קא משקר ורחמנא אמר לא תענה ברעך עד שקר יש לכאורה להוכיח דמדבר שקר תרחק לאו עשה גמור היא וכהרמב"ם דאל"כ מאי אילמא הלאו דלא תענה מינה אולם י"ל לפמ"ש ציצמות (ו'), א"י לא תעשה חמור מן העשה שפיר מקשו בגמרא דאיכא חומרא

לא ניחא לי' בזה אלא דעת צ"ה דכיון שאין השקר בא לידי רעה ואדרבה מניח דעתו בזה אין בו משום דבר שקר תרחק אצל צ"ש ס"ל שנראה כגונז דעת הצעל ומיקרי יש בו רעה לצריות וז"ל ר"ר ההיא יש בו רעה לצריות כדברי צ"ש כו' ונראה מדברי רבינו דרעה לצריות אינו דוקא רעה בדבר שבממון שהרי הרב אומר כן לצ"ש רעה לצריות שנראה כגונז דעת הצעל ואף צ"ה דפליגי על צ"ש אינו אלא דס"ל לצ"ה שאין זה נקרא גונז דעת הצעל ואדרבה דעתו מעורבת עם הצריות הוא כמבואר בדברי צ"ה אצל אס צאמת מספר אדם לחצירו דבר שקר וגונז דעתו שסבור שהאמת אמו אף צ"ה מודו

סימן רלה

מדבר שקר תרחק.

צוה יוצרינו בפרשת ואלה המשפטים מדבר שקר תרחק (שמות כ"ג, ו') חייב להתרחק (אכל) [מכל] שקר שיוכל [לבא שקרו] לידי [הזק] (א) חברו וצריך לתת לב בזה הענין (שיוכל לבוא

ציונים רמב"ם מוזכר בליות רפ"א והלכות סנהדרין פרק כ"א הלכה י' ובפרק כ"ב הלכה ב' ופכ"ד ה"ג והלכות עדות פרק י' - סמ"ג עשה ק"ז - חינוך מוזכר במצוה ע"ד - טושו"ע חו"מ סימן י"ז סעיף ח' ל"ד. ט"ו

דבר. ורצינו חידש כאן דשקר שאינו בא לידי רעה לא הזהירה תורה עליו. ונראה דבזה מיישב רבינו סוגיא דכתובות (י"ז, א') דאמרו צ"ה לצ"ש לדבריהם מי שלקח מקח רע מן השוק כו' הו' אומר ישבחו צעיניו דלכאורה אכתי קושיית צ"ש במקומה עומדת והריטב"א פי' דכל שהוא מפני דרכי שלום אין בו משום דבר שקר תרחק ורבינו

דהתורה הזהירה ע"ו מדבר שקר תרחק אס לא שאין שם גניבת דעת כלל וכהך דכ"ד מרקדין לפני הכלה או שלקח מקח רע לצ"ה וז"ל ס' חרדים צפ"ד צמ"ע מן התורה התלויות צפה וצקנה מ' כ"ו. מ"ע לדבר אמת אפי' צמילי דעלמא דליכא בזה דררא דממונא שנאמר מדבר שקר תרחק משמע אפי' ליכא רק דיבור צעלמא כו' ממנין

מדבר שקר תרחק. עין תו"ר והנה כדבריו הרמב"ם השמיט זה כעשה בפני עצמו וכללו בלאו רפ"א שלא לשמוע הדיין דברי אחד מבעלי הדיינים שלא בפני בעל דינו ולהזהיר מזה הענין עצמו אמר מדבר שקר תרחק וכו' עכ"ל, וכן הוא בחינוך מצוה ע"ד וסמ"ג עשה ק"ז יעו"ש בדבריהם.

היוק חברו. ר' יונה בשערי תשובה שער שלישי הביא באות קע"ב הברייתא ארבע כתות אין מקבלים פני השכינה והשניה כת שקרים והאריך שם באותיות מקע"ח עד קפ"ו ומנה שם תשעה חלקים בכת זו והחלק התשיעי בנים לא ישקרו בספור הדברים אשר ישמעו והגדת מאורעות אבל יחליפו דברים על אודות חפציהם מאין הפסד לאדם בדבר אך מצאו כמעט הנאה בשקרותם אע"פ שאינם מרויחים ממון בכך ואמרו רבותינו ז"ל כי גם זה אסור והוא שנאמר למדו לשונם דבר זקר אך אין עונשם כעונש המשקרים ללא דבר וכו' יעו"ש בכל דבריו.

סוגיית הדף

תירד תועפות ראם ספר עמוד חמישי יראים תועפות ראם

תרי"ג לרש"ז עכ"ל משמע דלא ס"ל כדעת רבינו היראים כאן ועיין צ"ל מנצ הישר סוף תשובה ה' שרצ גאון א' [נר לי מאד שלא פרט שמו] כתב מדעתו ציבור הגמרא דכתובות שם כדברי היראים כאן ויפה כיון ומה שהשיג עליו המחבר שם בתשו' ו' הוא פטומי מילי בעלמא ואילו ראה או ידע דברי היראים דכאן גם הוא הי' אומר שמחלוקת הראשונים הוא בזה השקר שאין זו הפסד לזולתו או אונאת דברים שאינו צא לידי רעה אם הוא איסור תורה או לא ועיין צ"ל מ"א חלק ב' פ"ד ציבור אימא לן מילי דכדיבי דצבורות

שקרו לידי היוק). ומקצת פירשו רז"ל בשבועות פרק שבועת העדות (ל', ב') דתנו רבנן מניין לדיין שלא יעשה סיניגוריא לדבריו ת"ל מדבר שקר תרחק, מניין לדיין שלא יושב בור לפניו ת"ל מדבר שקר תרחק (מניין לתלמיד שיושב לפני רבו ורואה זכות לעני וחובה לעשיר שלא ישתוק ת"ל מדבר שקר תרחק) מנין לתלמיד שיושב לפני רבו ורואה זכות לעני וחובה לעשיר

עכ"פ מדרבנן ועיין יצמות ס"ג א' דא"ל רב לר"ח צריה את לא תעביד הכי שנאמר למדו לשונם דבר שקר העוה וגו' ולא אמר משום מדבר שקר תרחק וכן אמר ר"ז סוכה (מ"ו, ב') לא לימא איניש לינוקא דיהיבנא לך מידי ולא יהיב ליה משום דאמי לאגמוריה שיקרא שנאמר למדו לשונם דבר שקר ולא אמר משום מדבר שקר תרחק.

שלא ישתוק ת"ל מדבר שקר תרחק. מניין לדיין שיוודע בדין מרומה שלא יאמר הואיל ועדים מעידין אותו אחייבנו והקולר יהא תלוי בצואר עדים ת"ל מדבר שקר [תרחק] וטובא איכא התם ומקצתן כתבתי.

וכל יראי ה' יתנו לב להתרחק שיוכל לבא לידי רעה. ואם יאמר לא חשבתי שיבא הדבר לרעה, דבר המסור ללב לכך נאמר ויראת מאלהיך.

אבל שקר שאינו בא לידי רעה לא הזהירה תורה עליו דדבר למד מענינו שברשע רע לבריות הכתוב מדבר דכתיב מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרוג כי לא אצדיק רשע. והא דתניא בכתובות פרק ב' (ט"ז, ב') כיצד מרקדין לפני הכלה ב"ש אומרים [כלה] כמות שהיא וב"ה אומר כלה נאה וחסודה

ביצד מרקדין לפני הכלה. בר' יונה הנ"ל (אות קפ"א) כתב וז"ל החלק הרביעי המשקר בספור הדברים אשר שמע ומחליף קצתם במתכוון ואין לו תועלת בשקריו ולא הפסד לזולתו אבל כה משפטו מאהבתו שקר מדבר צדק סלה, ופעמים שהוא בודה מלבו ספור הדברים כולו והאיש הזה יקל ענשו מצד אחד, על כי אין הפסד לאיש בשקריו ופחזותו, אבל גדול מאוד ענשו בעו פניו ואהבת השקר ויכבד עונו כי יאהבהו לבלי תועלת וכו', וזה החלק התירוהו לקיים מצות ודרישת טובה ושלום ואמרו כי מותר לשבח הכלה לפני החתן ולאמר שהיא נאה וחסודה אע"פ שאינו כן וכו' יעו"ש עוד בדבריו.

(ג) כאן ז"ל מה שהקפתי לעיל וט"ס ז"ש וז"ל (אמר להן ב"ש אלא מעתה מי שלקח
 מקח רע מן השוק ישבחנה בעיניו או
 יגנינה בעיניו הוי אומר ישבחנה בעיניו) אמרו ב"ש לדבריכם הרי שהיתה חגרת
 או סומא היאך יאמר כלה נאה וחסודה והתורה אמרה מדבר שקר תרחק (א)
 ההיא יש בו רעה לבריות כדברי ב"ש שנראה כגונב דעת הבעל.

ואדם העושה אלו ס"ב עבירות מבלבל שלומו ושלום שכינה ומגלגל על עצמו
 בלבולים קשים. וזכר וסימן כי שם בלל ה' את שפת כל הארץ "בלל" בגימטריא
 ס"ב הוי.

(בסוף הסימן) ומבואר בגמ' יבמות (ס"ה, ב') א"ר אילעא משום ר' אליעזר בר' שמעון מותר לו לאדם לשנות
 בדבר השלום שנאמר אביך צוה וכו' כה תאמרו ליוסף אנה שא נא וכו' (רש"י: יעקב לא צוה אלא הם שינו מפני
 דרכי שלום) והובא זה במג"א קנ"ו והוסיף שם הא דמותר לשנות מפני השלום היינו בדבר שכבר עבר ולא
 בלהבא (ספר חסידים) עכ"ל. ושמעתי פעם לבאר דבר זה ממרן ראש הישיבה הגרש"ז אויערבך זצ"ל דלכאור' הא
 דמצינו ביעקב ששינה אצל אביו כשבא לפניו ואמר לו כי הוא עשו מבואר שם בחז"ל הובא ברש"י שלא הוציא
 שקר גמור מפיו רק אמר אנכי, עשו בכורך - אנכי המביא לך ועשו הוא בכורך, וכן כששרה שינתה ואדוני זקן
 מבארים שם שהיא אמרה את שני הדברים והקב"ה שינה והזכיר רק ואני זקנתי אך לא דבר שלכאור' הוי שקר
 גמור, וענה על כך כי כוונתו היתה שזו היתה הנהגת יעקב תמיד לוותר ולמחול ולא להקפיד ורק מה שאמרו
 שיתחייס במיוחד על כך זה הוי שינוי והותר מפני דרכי שלום.

הלכות הדרף

דרף יז

בענין אם עדי קידושין צריכים לראות פני הכלה

מראי מקומות

א. רא"ש סי' ג	ה. פתחי תשובה שם ס"ק ה
ב. שו"ע אהע"ז סי' סה סיע' ב	ו. תשובות והנהגות ח"א סי' תשנז
ג. חשק שלמה טו:	ז. שו"ת בית שלמה אהע"ז סי' ט
ד. רמ"א אהע"ז סי' לא סעי' ב	

תמצית הענין

הגמ' בסוגיין מביאה דר' יונתן התיר להתסכל בפני הכלה כל שבעת ימי המשתה כדי לחבבה על בעלה, אך מסקנת הגמ' היא דלא קיי"ל כר' יונתן. **וברא"ש** הביא, די"א דמ"מ ביום הראשון [יום החופה] מותר להסתכל בפני הכלה, שזהו עיקר החיוב אצל הבעל. והביא הרא"ש ראייה לזה ממשנתנו, דאל"כ מי יוכל להעיד שהכלה יצתה בהינומא. אולם הרא"ש חולק על שיטה זו, וכתב, דאפילו לשעה אחת אסור להסתכל בפני הכלה, ודחה הראייה ממשנתנו, דעדי הינומא יכולים להעיד שראו ההינומא שנעשתה בשביל הכלה, אי נמי מותר להסתכל בהינומא או בפריעת ראשה, אבל להסתכל בפניה אסור. וכתירוץ שני זה נפסק **בשו"ע**, דאסור להסתכל בפני הכלה, אבל מותר להתכל בהינומא או בפריעת ראשה.

החשק שלמה תמה על הרא"ש, היאך יוכלו העדים להעיד לאחר זמן שאשה זו יצאה בהינומא אם לא שראו פניה ומכירים שאשה זו הבאה עכשיו לב"ד היא האשה שיצתה בהינומא. ותירץ עפ"י דברי השיטה מקובצת, דאע"פ שהעדים לא ראו פניה אלא ההינומא, מ"מ כיון ששמעו שאומרים כל העולם דזו היא כלה פלונית, אמרי' שחזקה היא כמו ראייה.

הרמ"א הביא דנוהגין לכסות פני הכלה. **הפתחי תשובה** הביא, שהמהרי"ט הביא בשם אביו, שאם לא ראו עדי קידושין את פני הכלה בשעת הקידושין, אע"פ שראו אותה אח"כ, אינו קידושין, דהרי אינם יכולים להעיד עליה כיון שאינם מכירים אותה, והו"ל כמקדש בלי עדים. אולם הביא בפתחי תשובה דיש חולקים בזה, דגם זה חשיב עדות, משום שיודעים שהאשה העומדת בפניהם מקודשת, ואם יראו אותה נבעלת לאיש אחר, יכולים להעיד על זה. וכן סובר התורת גיטין [מבעל נתיבות המשפט] והאבני מילואים.

נמצא שיש מחלוקת האחרונים, דלמהרי"ט צריכים העדים לראות פני הכלה, אבל לפי כמה אחרונים הוי עדות אפי' לא יראו פניה. ולמעשה, **בשו"ת תשובות והנהגות** הביא שהגרי"ז זצ"ל הקפיד שיראו העדים את פני הכלה [עכ"פ בשעת הנחת ההינומא]. אך **בשו"ת בית שלמה** התנגד להנהגה כזו, והסתמך על הרמ"א הנ"ל ועל הפוסקים החולקים על המהרי"ט.

ב היסטור להסתכל בכלה (אזל מותר להסתכל במשקטין שעליה או צפריעת ראשה (טור)).
ג צריך לתת אפר בראש החתן במקום הנחת הפילין זכר לאבילות ירושלים דכתיב: לשום לאבלי ציון פאר תחת אפר. הגה ויש מקומות שנהגו לשכר כוס אחר שצעה צרכות והוא מנהג שנהג צמדינות אלו שהמתן שוכר הכלי שצרכו עליו ברכת אירוסין (כל ב"ה) וכל מקום לפי מנהגו עוד נוהגים להתענות ועיין לעיל סימן (ס') (ס"ח) ודין וריקת אוכלין לפני חתן וכלה עיין באורח חיים סימן קע"א.

ד יאמת וכלה שפגעו זה בזה מעבירין את המת מלפני הכלה ליתן לה את הדרך.

צינונים ומקורות (ה) טור בשם הראשונים מחובות פ"ב סי' ג'. (ו) טור. (ז) ישעיה ס"א ג'. (ח) סי' ס"ב. (ט) סעיף א'. (י) סעיף ד-ה'. יא) טור.

מורי זהב

לחופה שלנו שהוא הגמר, אין הולכים אלא ללוות את החתן, אבל לא ללוות את הכלה, ששם כל הנשים הולכים עמה ואין להתערב שם עמהם. וראיתי בקצת מקומות שהרבה אנשים חשובי העיר הולכים באמת לקראת הכלה, וכשמתקרבים אליה חוזרים לאחוריהם להתוספה. וזה נקרא לוויה, ונכון הוא:

נחלת צבי

סעיף ב'. אסור להסתכל בכלה. משמע אפילו ניום ראשון, ולא כס' אומרים דסברי דכל שצעה אסור לכל יום ראשון שהוא עיקר המינה אלא בעלה מותר, וכחו דל"כ מי יעיד שיתנה צהיטמא וראשה פרוע. והשנו עליהם הראשונים [בכחובות פ"ב סי' ג'] וכחו, ולמה, דאפילו שעה אחת אסור להסתכל, אלא כיון שרוחץ ההיטומא ששעו ואומרים וו היא של כלה

פלוגית, היינו עדות, א"נ ראיית ההיטומא כשהיא עליה או פריעת הראש אין זה הסתכלות בפניה, וזה שכתב הרב בהג"ה אצל מותר להסתכל כ"י: **סעיף ג'.** זכר לאבילות ירושלים. דכתיב [תהלים קל"ד ו'] **אס לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי**: ד. ויש במקומות שנהגו לשבר כוס לזכר אבילות ירושלים. כן כתב הכלבו [המובא בצינונים שבהג"ה], וכחו שיש מנועים שלא לתת אפר מפני שאין העם מתייקס כלל בהנחה תפילין ולא יהיה בהם אפר מתת פלה. והטור כתב, ובספרו נוהגין ליתן בראשו עטרה עשויה מעלה זם לפי שהיה מר זכר לאבילות ירושלים. וכללו [שם] כתב עוד שיש נוהגין שנתנין מפה שמורה על ראש החתן וכלה. וכחו הרב בהג"ה באורח חיים סימן תק"ס [סעיף ב']. ונהר"א ונהר"א ופשיטא:

ביאור הגר"א

סעיף ג'. ויש מקומות כ"י. עיין מוס' דברכות ל"א א' ד"ה אייתי כ"י: **סעיף ג'.** מ"מנחה דרב יתכן, כ"ב דף ס' ע"ב וכדמפרש לה התם. **סעיף ד'** מ. כתיבת כחובות דף י"ז ע"א.

באר הגולה

סעיף ב' ה. מסקנת הגמרא סס [בכחובות י"ז ע"א]. ו. כשם אביו הראש (שם פ"ב סי' ג'). דל"כ מי יעיד עליה שיתנה צהיטמא וראשה פרועה.

פתחי תשובה

ועיין בשו"ת יד אליהו סי' ט"ל מביא רמז לזה, עת ספור ועת רקוד וקהלת ג' ד', בלא למ"ד, להורות דמבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה. ומה שכתב הבאר היטב בכור חתן וכלה עדיף מכבוד הרגל ונ"מ שאם יש לו כ"י, צ"ע קצת מדברי הבאר היטב באורח חיים סימן צ' סק"יא: **סעיף ג' ד.** לשבר כוס. עיין פרי מגדים אורח חיים סימן תק"ס [משבצות זהב] סק"ד שהביא דבחושות אבן שוהם סימן נ"א כתב דכוס וזכוית דוקא, משא"כ בתנאים שוברין קיריה של חרס כ"י, עיין בספר המקנה בקונטרס אחרון שכתב דמה שנהגו באשכנזי להשבר כוס מלא יין צ"ע, והיו ביזוי אוכלין וגם ביזוי ברכה, ע"ש. ועיין בט"ז אורח חיים סימן תק"ס [סק"ן] שיש למנוע שלא יהא בהינומא של הכלה כסף או זהב ע"ש. ובפרי מגדים שם [סק"ן] כתב, דמה שנהגו להליכוש הכלה בחטשט ממרגליה שקורין בינד"א צ"ע, ע"ש. ולענין י"ל דלא אסור אלא המיוחד לכלה שאין שאר נשים לובשין כמותו, משא"כ בינד"א שמתקשטות בו כל הנשים עשירות לא מיקרי עטרות כלום, וזה פשוט:

באר היטב

ואינו רואה אין לרין לנצל מלמודו וללך סס. מ"מ [סק"ב]. ועיין ב"ש [סק"ג] שכתב [ד"ובכתיבתם לא משמע כן, דהא מתא מעטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה. ומה שכתב הבאר היטב בכור חתן וכלה עדיף מכבוד הרגל ונ"מ שאם יש לו כ"י, צ"ע קצת מדברי הבאר היטב באורח חיים סימן צ' סק"יא: **סעיף ג' ד.** לשבר כוס. עיין פרי מגדים אורח חיים סימן תק"ס [משבצות זהב] סק"ד שהביא דבחושות אבן שוהם סימן נ"א כתב דכוס וזכוית דוקא, משא"כ בתנאים שוברין קיריה של חרס כ"י, עיין בספר המקנה בקונטרס אחרון שכתב דמה שנהגו באשכנזי להשבר כוס מלא יין צ"ע, והיו ביזוי אוכלין וגם ביזוי ברכה, ע"ש. ועיין בט"ז אורח חיים סימן תק"ס [סק"ן] שיש למנוע שלא יהא בהינומא של הכלה כסף או זהב ע"ש. ובפרי מגדים שם [סק"ן] כתב, דמה שנהגו להליכוש הכלה בחטשט ממרגליה שקורין בינד"א צ"ע, ע"ש. ולענין י"ל דלא אסור אלא המיוחד לכלה שאין שאר נשים לובשין כמותו, משא"כ בינד"א שמתקשטות בו כל הנשים עשירות לא מיקרי עטרות כלום, וזה פשוט:

ראש פינה - עקבי הבית

מלהו עובר משום לועג לה, משמע דמחילה מיירי אף בלבו רואה, וכן משמע שם כספי א' עלמו ע"ש. לא היו כסופי הראש חופה כ"י. עיין בט"ז באורח חיים סימן תק"ס [סק"ן] שיש למנוע שהיה נהנומא של הכלה כסף או זהב. עוד שם [סק"ן] דלמור לנמלוא שמוק פיו אפילו כחמורה, עד יענה ממרום רוח עליו או ימלא עמק פינו. ועמה אשא לגבי אל כפיס ומהלל אל אל כשמים ילך המקדשין ואלי המרשטין שוכני לגמור הלכות קדושין:

ראש פינה - שו"ע

הכלה, אבל לא עם הכלה, וליכא האידנא מי שיאמר דמיה עלי ככשווא, ע"ש היטב, וכן בשו"ע סעיף א' כתב מורק"ן לפניה. ועיין בב"ש סימן כ"א סק"א. ובענין לשמח חתן וכלה למה היא מצוה, לא מצאתי כעת באחרונים טעם נכון לזה. **נה"ה** נ"ל ע"ש מ"ש בספר אמרי שפר להראיות ד"ל על מה שאמרנו בגמ' [ברכות ל"א ע"א] בנישואין אמר אחד לישירי לך מר ואמר וי' לך דמיתגן, והיינו ריודע שמה שנישואין נשים הוא רק לקיום המין מחמת שהראשונים מחים, ואם לא היו נושאים נשים ומולדין בנים לא היה קיום המין, ואם לא היתה המיתה בעולם לא היה צריך לישא אשה, וא"כ מהנישואין מוכח ענין המיתה. וה שאמר החכם וקהלת ז' ב', טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משהה. דלכאורה אין שייכות זה לזה לומר שזה טוב מזה, אבל להנ"ל נחיא, דהא מה שמצוה לילך לבית אבל משום ששמים אל לבו דברים של מיתה, כדאמרינן [שם] והחי יתן אל לבו, דברים של מיתה, ואם כן כיון שגם מהנישואין יש גם כן ליקח מוסר אל בני' אם כן הוי שניהם שוין, ע"ן אמר [ד]מכל מקום טוב ללכת לבית אבל מללכת כ"י, דאף שגם בנישואין [היינו במשחה של נישואין, דבמשחה רשות אסור בלא"ה ללכת] יש מוסר זה, מכל מקום באשר הוא סוף כל האדם ממש, ואין צריך להוכיח כלל רק רואה בעיניו, ולכן החי יתן אל לבו. על כן מצא שבענין חתן וכלה יש עצבות גדולה שמזכיר ענין המיתה, לכן מצוה לשמחם כמו בניחוח אבלים, שמצוה לנחמו מעצבו ורוגזו. ובה יש לישב דעת הרמב"ם שפסק שאף דמעבירין המת מלפני הכלה, מכל מקום ניהום אבלים קודם מלשמה, מדכתב בפ"ד מהלכות אביל [נה"ה] מי שהיו לפניו מת וכלה מניה את הכלה כ"י, ואף שכתב שם אה"כ מעבירין את המת מלפני הכלה. וכתב כאן בספר עצי ארוים סק"ב, דדוקא לענין בכור אמרינן בכור החיים קודם, אבל לענין עשיית המצוה המת קודם, ע"ש, וכ"כ בלחם משנה שם, ע"ש. וכתב בספר עצי ארוים הנ"ל דס"ל גם כן דתנתיבי אבלים קודם למצות שמחת חתן, והיינו מטעם שכתבתי. והשם ינחמנו מעצבון ידינו וישמחנו שמחה עולם על ראשנו, אמן: שם בהג"ה. **ומבטלין כ"י.** עיין באבודרהם דף ק"ד ע"ב [ברכות אירוסין ד"ה טבעת] סמוך לדבר מקהלת [ג'] דין עת ספור ועת רקוד, בלא למ"ד, כלומר בעת ספור ורקוד מבטלין הלימוד, וע"ש ונכון הוא. וכן הוא בשו"ת יד אליהו סי' ל"ט שהביא בשם ספר החיים, ע"ש: **סעיף ב'.** אסור להסתכל בכלה. עיין בקונטרס אחרון [להמקנה] דדוקא הסתכלות הרבה אסור אבל ראייה בעלמא מותר, דאל"כ איך יעידו שיצאה בהינומא וראשה פרוע אם לא יראה שהיא היא: **סעיף ג'.** לשבר כוס אחר ז' ברכות. וכן ראייתו בספר פרי מגדים על אורח חיים סימן תק"ס במשבצות [סק"ן] כתב כן, ע"ש. ואנו אין נוהגים כן, רק אחר ברכת אירוסין שובר כוס. החתן שובר, בגמרא [ברכות ל"א ע"א] לא משמע כן, דאמר חבר קמיהו, משמע אחר שבר לפניהם. ובקהילה אחר ראייה שהשמש שבר, אך בקהילות בראד ובשאר קהילות נוהגין שהחתן שובר. ועיין שו"ת אבן השוהם סי' נ"א, ע"ש דדוקא כלי זכוכית דרמו דיש לו תקנה משא"כ חרס. שובר הכלי שמברכין עליו ברכת אירוסין, בזמנינו אין נוהגין כן רק כלי אחר, אבל מה שמחמתכמן קצת ונותנין כלי שבור קצת, נראה דיש למנוע, כי בגמ' משמע דאדרבה יהיה כלי טוב, כדאיתא [בברכות] דף ל"א [ע"א] איתיה זוגי חירותא וכו':

שי למורה

סימן סה סעיף ב'. אסור להסתכל. כ"י. עיין בחיובי מורס חיים צע"ף דף י"ז [וע"א ד"ה אב יתיבה] דלמור לרקד עם הכלה אף ע"י מטפתה, וע"י נאמר [שם] ר"א כ"א] דל ל"ל לא יעקה: **סעיף ג'.** שהחתן שובר. כ"י. והשאל' [ב"ח] סי' הע"י מטפתה על מנהג זה:

אבן העזר לא הלכות קידושין

בית שמואל קבא

דן אף על פי שאין דרך לקדש בכך חיישינן לקדושין. היינו דברים שנכלו לאו מאלי גמור ואף שהיא סומכת דעתה שהאנן שזה קדש או הטבעת היא כדלתי של זה, כל שלא פירש בשעת הקדושין אפשר לומר דסברה וקיימלה: ה' אפ"ה יש להחמיר לענין מעשה. היינו משום דלולי יש למלק בין אם המקדש אומר המקדשי לי בדינך זהב ונמלא נחושם [דקדושין ח' ע"א כולעיל סימן כ"ט סעיף ז', או אם העדים אמרו לפניה שהיא של זהב, דלולי דוקא אדכיריה דדייה סמכה, ומאחר שהיא לא הזכיר דבריו של זהב, יש לחוש למעשה דלולי כוננו היטה בטבעת כמות שהיא בין זהב בין נחושת והיא סברה וקיימלה. ועיין בגוף המשנה [מיימונית המובאת בציונים שבהג"ה] השייכים להלכות אלו שם סי' כ':

ו' ומכל מקום נוהגין תחת החופה לשאול לעדים. אע"ג דלענין אונאה מצטרף כח"מ סימן (רכ"ז) [וכ"ז] סעיף כ"ב [ו]אם אומר המוכר מפך זה אינו שזה אלא זה ע"מ שאין לך עלי אונאה, אפ"ה יש אונאה, שאלמג הלוקח מאחר שראיתי שהפך זה שזה יומר מזה ידעתי שלא אמר המוכר רק להשביח דעמי, שאני הכא גבי קדושין דנלאו הכי פסק דהמקדש בטבעת של זהב ונמלא של נחושת מקדשה, אע"ג דלגבי אונאה פשיטא דהו אונאה, אלא ודאי משום חומרה דקדושין, וגם מאחר שהיא אינה נומנת דמים

טבעת ונמלא של נחושת דאף על פי שאין דרך לקדש צדק חיישינן לקדושין (ב"י בשם תשובת הר"ש בר צמח"י ומרדכי פ"ק דקדושין) ואפילו אמרו העדים תחת החופה שהוא של זהב ונמלא נחושת אף על גב דלענין דינא נראה דלא הוה מקדשה ה"א אפ"ה יש להחמיר לענין מעשה (תשובות מיימוני סוף הלכות נשים"י) וזמנל מקום נוהגין תחת החופה לשאול לעדים אם הטבעת שזה פרוטה כדי שדע הכלה שאין מקדשה רק בשוה פרוטה (ארחות חיים"י) האונגוס נוהגין לכסות פני הכלות ציונים ומקורות ה' חשב"ן ח"א סי' ק"ל. (ו' סי' תפ"ח, עיין ב"מ" אה"א. ז' סי' כו. ה' הלכות קדושין סי' י"ב.

מבואר כח"מ סימן (רכ"ז) [וכ"ז] סעיף כ"ב [ו]אם אומר המוכר מפך זה אינו שזה אלא זה ע"מ שאין לך עלי אונאה, אפ"ה יש אונאה, שאלמג הלוקח מאחר שראיתי שהפך זה שזה יומר מזה ידעתי שלא אמר המוכר רק להשביח דעמי, שאני הכא גבי קדושין דנלאו הכי פסק דהמקדש בטבעת של זהב ונמלא של נחושת מקדשה, אע"ג דלגבי אונאה פשיטא דהו אונאה, אלא ודאי משום חומרה דקדושין, וגם מאחר שהיא אינה נומנת דמים

נחלת צבי
ד. אף על פי שאין דרך לקדש. פירוט, אם קן נקדשה סמך יש סברה לומר כיון שאין רגילות בשל נחושת הוה כמפרש, אפ"ה חיישינן לקדושין: ה' כדי שתרדע. דאף שהיה מנחושת אין זה טעות משאדועה:

הוא עצמו [קדושין ו' ע"א ד"ה ר"י אומר], הוכר בסימן כ"ז סעיף ג' [בהג"ה] דצריך לחזור וליתול ממנה כו', דכיון דאמר כאן דאפילו שתיקה מועילה דהו כמו שדריך, גם שם נימא הכי. ועיין מה שכתבתי שם [סק"ה]:

ג. בציונים. תשובות מיימוני סוף הלכות נשים. סי' י"ח י"ט כ', וכש"ך ח"ב סי' ע"ו:

ביאור הגר"א
מקדשה, אלא לאנן חיישינן לסברה ראשונה ושניה כמו שכתב שם: ז. ואפילו אמר [ו] כו'. דמה ודאי אין הקדושין כלום כמ"ש שם [קדושין] מ"ח ב' [במשנה], ואע"ג דבעל אה"כ אין אונאית לנש קדושין בעל, כמ"ש כשע"ט ב"ה"ה ודוקא כה"ג כו', דלא שייך אלס יודע כו', מ"מ למעשה יש להחמיר. הגהות מיימוניות [המובא בציונים שבהג"ה]. ועיין ח"מ [סק"ה]:

פתחי תשובה
קדושין ולא ראו אותה אלא אח"כ כשהלכה לה החזירה וגילו פניה כדי שיוכלו לרדת ולהעיד מי היא המתקדשת, והשיב המב"ט דאין לחוש כלל לקדושין, דהו כמקדש בלא עדים, ודימה זאת לתשובת הרשב"א [ח"א] סי' תש"פ דעדים ששמעו איך ראובן אמר ללאה הוה את מקדשת לי באחרונ

ראש פינה - שו"ע
סימן לא סעיף ב' בהג"ה. חיישינן לקדושין ולכאורה היה נראה דמה שפסק כאן דחוששין. היינו דעכ"פ גם עתה שהוא נחושת שזה כאן פרוטה, אבל אם אינו שוה פרוטה כאן רק מחשש שמא שוה פרוטה במדי אין חשש, דהו כעין ספק ספקא, ספק אינו שוה פרוטה במדי, ואח"ל דשוה במדי, מ"מ היתה דעתה סומכת ששוה יותר. דצ"ע כעת: ומכל מקום נוהגין. לשון רמ"א צריך תיקון קצת מ"ש ומ"מ נוהגין כו', דמשמע [ו]מצד הדין אין צורך, ובאמת אף שכתב תחילה לחוש לדעת הרשב"י, לא הוה אלא ספק קדושין אבל לא שיהיו ודאי קדושין. אבל ר"ל, לפי שכתב תחילה שאפילו אמרו העדים תחת החופה כו', דלא סמכה דעתה אאמירת העדים כמ"ש הח"מ [סק"ה] דהב"ש [סק"ה], מ"מ נוהגין לשאול להעדים. עיין בספר ארץ צבי [סק"ה] מ"ש עוד בכנתו:

ראש פינה - חלקת השדה
סק"ד. דדברים שבלב כו'. נראה דר"ל כיון שהם היפך העשיה הנעשית לפנינו [וכמ"ש לעיל בסימן כ"ז סק"ט [ע"ש בחלקת השדה]] שהו לפנינו קייבלה ברצון, אי"כ מה שסברה בדעתה ששוה יותר הוה דברים שבלב: סק"ה. דלולי כוננו היתה בטבעת כמות שהיא כו'. מכאן יש קצת ספק למה שנהגו לומר הוה את מקדשה לי בטבעת זו, שכתבתי לעיל סימן כ"ז סק"א בשם המקנה [בקונטרס אחרון שם סעיף ה'] דאין זה אלא לירווחא דמילתא ע"ש, ולמ"ש כאן י"ל משום דשמא יש איזה יופך בהטבעת לכן אומר בטבעת זו, דמשמע הלשון כמות שהיא, יהיה מה שיהיה, כולע"ד, ושפתי חכמים מרפא לשון: סק"ו. רק להשכיח דעתי כו'. וא"כ גם כאן י"ל דמאחר שראתה וידעה דעכ"פ שוה יותר מפרוטה, אי"כ שוב י"ל דסברה ששוה הרבה. אע"ג דלגבי אונאה כו'. עיין בקונטרס אחרון של ספר המקנה [סעיף א'] דפשוט ליה [ו]הויכא דקדשה בפחות משוה פרוטה במתן המשפט כו', ומ"ש משויה מכסין פניה, ר"ל משויה לריסין עוד להמר דהא מכסין פניה. ואם אינה שוה פרוטה כו' מסופק הר"ן אם מהני כו'. נגמלה

השם
דפוס
דפוס
דפוס
דפוס

הלכות הדף

קרב בית שמואל

משיה. יוכב המרדכי [שם סי' פ"ה] הגה"ה ב' ע"ש דלון מקדשים נמטבע. והיינו מרבנן אין מקדשים. ועין בתוס' [ב"מ פ"ב ע"ב ד"ה אומר] ובהרא"ש פ"ק דקדושין [סי' י']:

אבן העזר לא הלכות קידושין

הלכות קידושין ותנן (מבואר בתשובת הרשב"א פ"א).

ג' יוקידש באוכל או בכלי וכיוצא בו ששוה

ציונים ומקורות טו הביאה ב"י, ונדפסה במהורות נכון ירושלים ח"ח סי' קפ"ג. י' לשון הרמב"ם פ"ד מאישות הי"ט וטור [וראה ח"ט סק"ט].

חלקת מחוקק

והאשה מתקדשת בפרוטת, אמרינן דילמא כונת שניהם הימה חף שלא שיה רק פרוטה מהיה מתקדשת. ומ"מ לרוחא דמילתא שאלין לעדים, כדי שמדע לזהכי שאלין דוואף אס ימלא אח"כ של נחושא מ"מ שיה פרוטה

והוא מקדש אותה רק בשוה פרוטה, וא"כ פשיטא דסברה וקייבלה: [ו] ואין מקפידות במה מקדש אותה. וא"כ חף שנמאלת הטבעת של נחושא חף כחן קידושי טעום, דהוי כליה אמרה חמן לי מה שמלה רק שיהיה שיה פרוטה וע"כ אינה רואה מה נטמן לה. ואין חילוק בין מקדשה בשל נחושא ממש או בשל זכב ונמאלת נחושא:

גור אריה

ד. במה מקדש אותה. עיין במשניות רשב"א [ח"א ס' (אקף)] קפ"ו הביא דכריתו הרב [ב"י דף ס"ט ע"א (סימן ל"ח)]:

ביאור הגר"א

סעף ג' ה. קידש כו'. ובעל הלכות גדולות [הלכות קדושין] פסק דלא כשמואל [קדושין י"ב ע"א], מ"מ שם [ע"ב] ולא משום דקנינה ליה דשמואל טו, ושם י"ג ה' אהון דשמיע לכו כו', ולא אהא בלג"ה ח"ל למהם משום דשמואל חלל הרשב"א [שם י"ג ע"א] והרא"ש [שם פ"א סי' י"ט] ושאר פוסקים הסכימו לפסק הר"ף [שם ו' ע"א וע"ב מדפי הר"ף] והרמב"ם [פ"ד מאישות הי"ט] לפסוק כשמואל, דרב יוסף [שם י"ב ע"ב] ס"ל כוונתה. והא דקאמר חמן דשמוע כו', כבר מילתו הרשב"א [שם] והרא"ש [שם] כ"ל סימן כ"ח סעף ה' [סק"י], והא דקאמר לכו משום כו', פירש הרשב"א [שם] לאו משום דשמואל לכו כו', וני"מ אס חמר בפירוט בשוה פרוטה או דנדב שאינו מתקיים להרמב"ם. ולפי מ"ש למטה [סוף סעף ד'] ו"א שאם כו' [ע"ש סק"י], בלג"ה אמי שפיר:

באר הגולה

סעף ג' ו. מימלא דשמואל כו' י"ב ע"א חיישין שמה שיה פרוטה נמד', הסכמת הפוסקים.

סעף ג' ו' ע"א וע"ב מדפי הר"ף [שם ו' ע"א וע"ב מדפי הר"ף] והרמב"ם [פ"ד מאישות הי"ט] לפסוק כשמואל, דרב יוסף [שם י"ב ע"ב] ס"ל כוונתה. והא דקאמר חמן דשמוע כו', כבר מילתו הרשב"א [שם] והרא"ש [שם] כ"ל סימן כ"ח סעף ה' [סק"י], והא דקאמר לכו משום כו', פירש הרשב"א [שם] לאו משום דשמואל לכו כו', וני"מ אס חמר בפירוט בשוה פרוטה או דנדב שאינו מתקיים להרמב"ם. ולפי מ"ש למטה [סוף סעף ד'] ו"א שאם כו' [ע"ש סק"י], בלג"ה אמי שפיר:

פתחי תשובה

ד. במה מקדש אותה. וא"כ חף שנמאלת הטבעת של נחושא חף כחן קידושי טעום, ואין חילוק בין מקדשה בשל נחושא ממש או בשל זכב ונמאלת של נחושא, רק שיהיה שיה פרוטה. [מח"מ סק"ו], ולא אינה שיה פרוטה והיא אומרת ללדי שיה פרוטה, מתוסק הר"ן או מהי, וכמה המרדכי דלון מקדשים נמטבע, והיינו מרבנן אין מקדשים. כ"ס [סק"ה]. ועיין מה"ג דף ס"א ע"ב [הנה"ט אות ד']:

באר היטב

ד. במה מקדש אותה. וא"כ חף שנמאלת הטבעת של נחושא חף כחן קידושי טעום, ואין חילוק בין מקדשה בשל נחושא ממש או בשל זכב ונמאלת של נחושא, רק שיהיה שיה פרוטה. [מח"מ סק"ו], ולא אינה שיה פרוטה והיא אומרת ללדי שיה פרוטה, מתוסק הר"ן או מהי, וכמה המרדכי דלון מקדשים נמטבע, והיינו מרבנן אין מקדשים. כ"ס [סק"ה]. ועיין מה"ג דף ס"א ע"ב [הנה"ט אות ד']:

זה ולא ראו הנתינה, אע"ג שראו אח"כ האחרונ יוצא מתחת ידי האשה לא הוי קדושין. ומהר"ט ד"ל חילק בין לא ראו מעשה הקדושין להיאבא דראו מעשה הקדושין אלא שלא הכירו את האשה כיון שיכולין להחזיק בה ולראותה. ולענין נראה בפשיטות דהכא חשיב ידעה וראיה, כיון דמהני עדותן אס וראו שבעל איש אחר את האשה בפניהם כו'. כמו שאם יראו עדים לאחר שהיו פניו מבוססין רצח לחבירו, וכי לא הוי יכולין להעיר שאיש הלזה הרג לחבירו, אף שאם היה מתרחק מהם לא הוי מכירין אותו ולא הוי יכולין להעיר, דהא ודאי אס קידש אשה בפני עדים ולא בדקוה מקודם דיעה וראיה. ועוד, כיון שלא זוה יום עד שבדקוה וראוה, בודאי הוי כדועה וראיה, דהא ודאי אס קידש אשה בפני עדים ולא בדקוה מקודם אס היא גדולה ואח"כ ראו אותה שהיא גדולה בודאי מקודשת, עכ"ד ע"ש. ועיין מ"ש לקמן סימן מ"ב סק"י ב' וי"ג:

ראש פינה - חלקת השדה

מעט פחות משותה, אף דלענין מקח קי"ל [ח"מ סימן רכ"ז סעף ג'] דהוי מחילה בפחות משותה, מ"מ אינה מקודשת, דבעינן שיעור כסף כו', אך מ"מ פסא ליה בקידשה בחפץ ואמר לה ששוה חמשין והטעה אותה בפחות משותה, אי דומה למקח או לא, ע"ש:

חשש כיון שהחזקה היא המתקדשת וסוקלין על החזקות כו', ובנידון להקדושין כמו שנהגין ליתר כמ"ש ב"מ ע"פ מ"ש בקצות החושן סימן [ל"ז סק"א] מחמת שיש אצל החופה קרובים, א"כ צריך עכ"פ ליתר עדים שהכירו אותה קודם, דאל"ה יש חשש מקדש בלא עדים כמ"ש מהר"ט כיון שמבטלין פניה. ועיין בספר קהלת יעקב [ד"ה קידשה באבן סהם] דעתה שמהניגו לכסות פניה, אפילו קידש בטבעת שיש בה אבן מקודשת, ע"ש:

ראש פינה - שו"ע

שם בהג"ה, גם נהגין לכסות כו' ואינן מקפידות כו'. עיין בחידושי מהר"ט [חידושי קדושין על הר"ף פ"ב ד"ה והא דתבב הרשב"א] בכלה שכיטו פניה ולא ראו אותה העדים בשעת קדושין, [ו] וחושה בזה משום מקדש בלא עדים אף שראו אותה אח"כ, ע"ש. ובספר אבני מילואים [סק"ה] הביא ראיות להיפך, ובסוף כתב, מיהו במה שנהגו עכשיו לכסות ליתא המהר"ט מיירי דלא החזקה, ע"כ ע"ש. ולפי' בשעת שמיחדין עדים קידשוה, [ל"ז סק"א] מחמת שיש אצל החופה קרובים, א"כ צריך עכ"פ ליתר עדים שהכירו אותה קודם, דאל"ה יש חשש מקדש בלא עדים כמ"ש מהר"ט כיון שמבטלין פניה. ועיין בספר קהלת יעקב [ד"ה קידשה באבן סהם] דעתה שמהניגו לכסות פניה, אפילו קידש בטבעת שיש בה אבן מקודשת, ע"ש:

ראש פינה - עקבי הבית

[שם ח' ע"א] אימא דרב כהנא שקיל סודא כפידון בן וואר לדיד שיה ה' סלעים, וע"ו כתב הר"ן שמסופק אס קידש בפחות משוה פרוטה ואמרה האשה לדיד שיה פרוטה, ד"ל דוקא חסם שיהיה שיה אחס ממון רק לא ה' סלעים, י"ל לדיד שיה ה' סלעים, אבל פחות משוה פרוטה דליתו כסף כלל, לא כל כמינה למה עליו מורת כסף, ע"ש. מזה מבואר, אס קידשה בחפץ ואמר לה התקדיש לי בחפץ זה ששוה חמשין, ועתה רואין שאינו שוה, ואמרה היא לדיד שיה חמשין, מקודשת ודאי כמו שמבאר בגמרא הג"ר. עוד היה י"ל דסקיפו של הר"ן אינו רק באומר לה התקדיש בחפץ זה ששוה פרוטה, ונמאלת שאינו שוה פרוטה, והיא אמרה לדיד שיה פרוטה, אבל אס אמר לה חסם הרי אס מקודשת לי בחפץ זה, ונמאלת שאינו שוה פרוטה, חף שאמרה לדיד שיה חמשין ודאי אינה מקודשת. ונמאלת אמנה לה, מהא דאמרינן בגמרא דף מ' [ע"א], עגל זה או טלית זו לפדיון בני, לא אמר טלית, עגל זה או טלית זו ה' סלעים לפדיון בני, וטו פדיון זה חסם בלל שו' וטו דקייבלה עליה סכן ואמר לדיד שיה חמשין, וא"כ הרי ברישא לא מהני חף שאמר לדיד שיה מאה מנה כיון שאמר סהם, וא"כ ה"ג בלן, חך מהרמב"ם פ"א מהלכות בכורים [ה"ן] לא משמע כן, שיהי כתב, נחן לכתן בלי שאינו שוה בשוק ה' סלעים וקייבלה הסכן ב' סלעים, בנו פדיון, ע"ש, ולא כתב דהיינו דוקא באומר לו כלי זה ב' סלעים לפדיון בני אבל באומר כסחה לא מהני. ו"ל הפירוט בגמרא דהוי החילוק באמת בין רישא לפיפה, דבסיפא שאמר להסכן כפירוט בחמשה סלעים והוא קייבלו ושתק הרי קייבלו בחמשה סלעים, משא"כ ברישא שלל אמר ב' סלעים רק חסם עגל זה לפדיון בני, אינו מוכח מעקלת הסכן שקייבלו ב' סלעים, דאפשר שילם לו המומר, אבל באומר הסכן להדיא שקייבלו ב' סלעים חף שהוא אמר חסם נמו מהני. וא"כ ה"ה בלן לענין קדושין, ועיין בש"ך י"ד סימן ס"ה [סק"ה] ביצא שיש להם גירסא אחרת בגמרא, ע"ש הר"ב. [ומה שיהיה קשה לי, הא בגמרא [שם] אמר רב אשי דוקא בגמרא רבא רב כהנא יכול לומר

גליון מהרש"א

סעף ג' קידש באוכל כו'. אבל בכסף פחות משוה פרוטה, לא מעיל מה ששוה במקום אחר, ה"ש סק"ב. ומה"מ [שם] דוקא בנמטבע, אבל בכסף חיישין:

תשובות

אכן העזר

והנהגות

תצה

מיירי דוקא כשלא ידעו כלל או שרק שיערו מי המתקדשת, ורק אחר כך התברר להם מי היא, בזה דעתם דלא מועיל, אבל בכל קידושין דעלמא שיודעים בשעת הקידושין מי היא המתקדשת, רק אולי החליפו, לזה מועיל לראותה אחר כך, שאינו אלא גלוי מלתא, כמו דמהני אם משערים אח"כ אם שוה פרוטה אי לאו, וכמבואר בגמרא קידושין (יב.) ע"ש.

ולפי זה אם יודעים קודם לכן מי האשה ויתברר להם אחר כך שזו המתקדשת ודאי מועיל שכיוונו נכון כבר בשעת קידושין, והוכחה לדברינו דהא בביאה מועיל עדי ייחוד אף שלא רואים את עצם הביאה, וה"ט כיון שיודעים בשעת ביאה די בכך, ה"ה כאן כשיודעים בשעת קידושין שהיא המתקדשת ובהסרת הינומא אחר הקידושין מתברר כן די בכך ואין לחוש כלל, וכעין זה מבואר בפתחי תשובה סי' מ"ס סק"ב בשם החו"י והחת"ס שכאומדנא דמוכח כי האי מהני. וכשנעשית החופה בפני קהל עם ועדה ורואים אותה יוצאת מהחופה מיד בטבעת שעליה מהני אף שלא ראו מעשה הנתינה ממש וכעדי ייחוד דמהני, וכן שמעתי מהגאון רבי יעקב קנייבסקי זצ"ל שמדינא אין לחוש כלל וכן נהגו, והטעם נראה כמ"ש.

ועיין ב"עין יצחק" מהגאון רבי יצחק אלחנן זצ"ל (ס"ב ענף א' אות ו') שדוחה דברי המבי"ט, ועיין בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סימן רע"ט) מביא דברי המבי"ט בשניות ח"א סימן קי"ט שמספיק בנשים שמכירים אותה, ובמק"א הארכתי עוד בזה בעוה"שי"ת.

שישקר, ולכן מדינא אין לפסול לעדות קידושין נוגעין כאלו, ועיין בגט פשוט למהר"ם בן חביב סי' ק"ג סק"ט שהכריח מדין נוטל שכר להעיד שכי הרמב"ן שפסולו רק מדרבנן, ומ"ט לא פסיל משום נוגע, ותירץ הואיל ואינו נוטל אלא שכר טירחא לא הוי נוגע, ולכן כתב שם לחוש שאם נוטל שכר הרבה להעיד לפסול משום נוגע, אך כ"ז בנוטל שכר להעיד אבל כאן שהשכר הוא עבור סידור הקידושין וגם זה כשאינו אלא בגדר שכר טירחא נראה שמדינא אין לחוש וכמ"ש.

סימן תשנז

שאלה: עדי קידושין אם צריכים להסתכל ולהכיר האשה כשמקדשה בשעת הקידושין, והאם עליהם להסיר לפני הקידושין את ההינומא לשם כך.

בחי' מהרי"ט לקידושין מביא בשם אביו המבי"ט (ובא"מ ל"א ס"ק ד') שאם לא ראו מי האשה המתקדשת כיון שהיתה מכוסה, ורק אחר כן ראו אותה לא מועיל שצריך לראות בשעת מעשה העדות ע"ש. ולכן הקפיד מרן הגרי"ס זצ"ל (הגאב"ד דבריסק) לגלות לפני הקידושין את פני הכלה שצריך שהעדים יכירו בשעת קידושין מי היא המתקדשת, ויש עוד שנהגו להחמיר בזה. (ועיין אוצר הפוסקים מ"ב אות כ"ב - כ"ה).

ולע"ד נראה שמדינא אין לחוש לזה כלל, והמבי"ט

הלכות כתובה

שבתחילה היה כותב "אני פלוני חתמתי עד" בלא שמו, והיה מועיל החתימה רק ע"י קיום דכתב ידו יוצא ממקום אחר, ולכן אמר ר"ג שתקנה גדולה התקינו לפרש השם בגיטין ולא מועיל סימן, וזהו ביאור המשנה שם לה: רעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם, והיינו שצריך לפרש את שמותיהן, ומקשה הגמ' מרבנן שחתמו בסימנין, ומשני דשאני רבנן דבקיאיין סימנייהו מעיקרא בדיסקי ופירש רש"י שטרי שאלות ותשובות ושלומות ע"ש, הרי שהתקנה היא שיהו יכולים להכיר החתימות שלא יצטרכו

סימן תשנח

שאלה: חתימת העדים בכתובה.

נראה לזהר בכתובה שהעדים החותמים יחתמו בכתב ברור שיכולים אח"כ לקרוא את שמם, ולא כהרבה בני אדם שחותמים השם ומטשטשים אותו ע"י קיום שונים, וא"א להכיר השם החתום אלא הידידם הרגילים לחתימה זו, אלא צריך לכתוב כתב ברור דוקא וכמו שיבואר.

יסוד הדבר הוא בסוגיא דגיטין (לו.) מבואר

הלכות הדרף

בית

תשובה ט

שלמה

קעא

ואשר העיר כבוד תורתו במה שכתב הבית שמואל סוף סימן ה (ס"ק יז) בשם המרדכי (שבת סי' שפ"ג) דאף שסירס ישראל מותר לישראל אחר אף על גב שהיא בכלל תיעבתי לך (ראה חולין קי"ד:). מכל מקום מדאסר לגבוה שמע מינה להדיוט שרי. וכתב כ"ת דמנא ליה, שמא הא דאסר לגבוה היינו בסירסו עכו"ם או ממילא, ולא בסירסו ישראל, והביא ראיה מדברי התוספות חולין דף קט"ו (ע"א) ד"ה כל שתיעבתי לך דלא הוכיחו מקרא זה להתיר רק בסירסן עכו"ם. ושוב הביא דברי התוספות בתמורה סוף דף ד (ע"ב, ד"ה רבא) שכתב להתיר אף בסירסן ישראל כמו שכתבו לענין צורם אוזן בכור (בכורות לה. במשנה), עכ"ד.

ודבריו לא ניתנו להאמר, דהתוספות בחולין דנקטו אפילו סירסן עכו"ם. היינו שהקשו ממעשים בכל יום שאנו אוכלין, וישראל אינו מסרס דהא מוזהר על זה בלאו. וגם אולי סברו דאם סירס ישראל אסור לכולי עלמא כמו שכתב התבואות שור בסימן טז (ס"ק ז) משום קנסא אף לאחרים. אבל לענין לאו דלא תאכל כל תועבה (דברים יד ג), אין לחלק בין נסתרס באיסור או בהיתר, כמו שכתב רש"י שם בחולין דף קי"ד ע"ב ד"ה הרי הוא, דהא בבשר בחלב אף אם נתבשל על ידי עכו"ם ואף ממילא, אסור משום לא תאכל כל תועבה. וכיון דגלי

קרא דאסור מעוך וכתות לגבוה (ויקרא כב כד) מכלל דלהדיוט שרי, אם כן גלי דבזה אינו בכלל הלאו דלא תאכל כל תועבה. ואם כן אף בסירס ישראל אינו בכלל זה. ועיין בפרי חדש סוף סימן סד (ס"ק טז) במה שהאריך להשיג על הרא"ם (בפסוק הנ"ל), ורמזו המשנה למלך פרק ד מבכורות (הלכה א, ד"ה ודע שאחרי שכתבתי), ודבריו ברורים כמו שכתבתי.

גם מה שכתב כבוד תורתו דבמשנה למלך הנ"ל מבואר דקרא דלא תאכל כל תועבה אינו רק מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא. והעיר בזה על הנודע ביהודה מהדו"ת חלק אורח חיים סימן סא לענין חמץ לאחר הפסח, עכ"ד, והאריך, ולא דק כלל. דדברי המשנה למלך אלו הם דברי התוספות בבכורות דף לד (ע"ב, ד"ה ומי קניס), וכוונתם דדרשא דספרי דדרש מקרא דלא תאכל כל תועבה לענין מטיל מום בבכור. הוא רק אסמכתא, דבאמת אינו אלא קנסא דרבנן כמבואר בכמה דוכתי בש"ס, והיינו דעל כרחך לא אתא קרא דלא תאכל כל תועבה לקדשים או בכור שעשה בו מום, כיון דרחמנא שריא כדאסר לגבוה כמו שכתבו התוספות בחולין ובתמורה. אבל זולת זה כל דנכלל בקרא דלא תאכל כל תועבה ודאי שהוא מן התורה כמבואר בחולין דף קטו (ע"א) וכבוד תורתו לא דק בזה.

תשובה ט

אי צריכים לגלות פני הכלה קודם הקידושין שהעדים יראו אותה, והרעיש על זה דאין לנהוג כן, וסמיכתו על דברי הרמ"א סי' לא סעיף ב.

והא דכתב הרשב"א (שהובא בספר אבני מילואים סימן לא ס"ק ד*) אני אומר שחס ושלום לשנות בזה ממה שנהגו עד עתה על פי דברי רמ"א סימן לא סעיף ב,

ובדבר הקידושין שרוצה לחדש לגלות פני הכלה קודם הקידושין בכדי שהעדים יראו אותה על פי דברי חידושי מהרי"ט (על הרי"ף פ"ב דקידושין ד"ה

א. זו"ל: וזכרני שראיתי בילדותי בתשובת אבא מארי ז"ל (המבי"ט), באחד שקידש אשה אחת, והיו פניה מכוסות ולא ראו העדים

וכן הוא דרך צניעות, בפרט שדבר מכוער היא לעשות כן להסתכל באשה במתכוון. ודי בזה דברי האבני מילואים שם שכתב שאף שלא גילו פניה להסתכל בה הוי קידושי ודאי. ועוד יש להוסיף בזה אבל לא

רציתי להאריך, וכל המחדש בזה דבר לעשות נגד מנהג אבותינו ידו על התחתונה. וידעתי שלא כביר היה רב בקהילה גדולה ורצה לחדש דבר זה וכיוצא בזה, ולעזה עליו כל העיר וישתקע הדבר (א).

אותה אלא אח"כ וכו', והאריך לצרד שלא לחוש לקידושין, הואיל ובאותה שעה שנתקדשה לא ראו אותה, ה"ל מקדש בלא עדים, ואעפ"י שראוה לאחר מיכן אין חשש וכו', עיי"ש.

ב. וז"ל: אך לענ"ד דכה"ג הוי קידושין בעדים, דהא דבעינן עדים על גיטין וקידושין, אינו אלא בכדי שיתודע לעלמא ולא יוכל אחד מהם להכחיש, עפ"י שנים עדים יקום דבר, וכיון שיכולין להחזיק בה ולראותה, ה"ל כאילו מקדש אותה בפני עדים וכו', עיי"ש.

הגהות מן המחבר

(א) בתשובות חסד לאברהם חלק אבן העזר סימן כ החמיר בזה לחוש לדברי המהרי"ט בשם אביו. וכתב בסוף התשובה וז"ל, ומה שכתב באבני מילואים שם דבזמנינו שהוחזקה שזהו המתקדשת שפיר הוי קדושין דסומכין על החזקות, זה לא יתכן רק כשהוחזקה על פי אנשים שזהו המתקדשת, מה שאין כן בזמנינו שאין כאן חזקה רק על פי נשים שמוציאין קול שזהו המתקדשת, אין כאן חזקה כלל וכו', עכ"ל.

אבל בתשובות מבי"ט בחלק ב סימן קיט שממנו יצאה מקור החומרא בזה, כתב שם באמצע התשובה וז"ל, והיינו טעמא דאין אנחנו מקפידים לחקור על אשה אחת המתקדשת בפירסום לפלוני, אם היא בתו של פלוני שנתרצה אביו לתתה לו, או אי בתו האחרת או בת דעלמא, ואין אנחנו צריכין עדים שיכירה שהיא היתה שכוונתו לקדשה, שאנו סומכין כי היא היא, דמילתא דעבידא לאיגלויי היא, אם לא היתה זו, היה קול יוצא אחר כך, והיה צריך לברר הדבר, ועל שלא יצא קול היפך אנחנו מחזיקים כי היא היא, היינו משום גילוי מילתא, וסמכין אאביה שהוא קרוב או אחיה או אשה שמכנסים (והוא ט"ס לענ"ד וצ"ל שמכנסים) האשה לקידושין, מסתמא היא היא האשה אשר רצה לקדש המקדש, והעדים מעידים אף על פי שלא ראו אותה מעולם אלא עתה בשעת קידושין, וכדמשמע נמי מההוא (כ"ב קסח). דלידבר עם הארץ בהדיה כדי שיכנסנה, כדי שלא תתחלף לו, דאם לא קדשה אלא בהדי תלמיד חכם, דמקודשת על הסתם כל שלא נתגלה שהיתה אחרת. ויצא

לנו מכלל זה כי אשה שכסתה פניה בין לקידושין בין לגירושין, ונתגרשה ונתקדשה בפני עדים שאינם יודעים מי היא, אינה מיגורשת ואינה מקודשת, אלא אם כן ידעו העדים על פי עדים או על פי אשה שזאת היא פלונית אשת פלוני, או אותה שרוצה פלוני לקדשה וכמו שכתבתי למעלה וכו', עכ"ד.

ומבואר מדבריו שדי אם ישאלו העדים להנשים המכניסין האשה לחופה וכיסו פניה, ואם המה אמרו שזו היא האשה בת פלוני שרוצה פלוני לקדשה מפני שהגידו כן קודם מעשה הקידושין ועיין במה שכתב אאמו"ר הגאון זללה"ה בסוף ספרו ישרש יעקב (קכב:) בד"ה תנו רבנן שדי בעדות נשים לענין הכרה בחליצה והעיד כן אף בשעת החליצה, משום שמעידין כן קודם החליצה, ובפרט לענין הכרה לקידושין שלא היתה בחזקת איסור כלל דודאי מהני ועיין בתשובות חתם סופר חלק אבן העזר חלק ב סימן ז.

והנה דברי המבי"ט לכאורה צריך עיון, במה שכתב מהא דלידבר עם הארץ בהדיה, דבפני תלמיד חכם מקודשת מן הסתם כל שלא נתברר שהיתה אחרת, שזה נסתר מדברי הרי"ף פרק החולץ (יג. מדפיו), שכתב דמזה מוכח דהיכא דאיכא חששא דחשדא כמו גבי קידושין, בין באיסורא בין בממונא חיישינן, ולא סמכין אקרוב ואשה, וכן הלכתא. אולם עיין בספר גט פשוט סימן קכ ס"ק יד, שכתב דהרא"ש שהולך תמיד בעקבות הרי"ף לא הזכיר חילוק זה (שם בסוף סי' יז). גם שאר גדולי הפוסקים לא הזכירוהו מפני דקשים דבריו, ולכן